

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ
ПІДПРИЄМСТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав: студент II курсу, групи 672-1
денної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»
Чорней Назар
Олександрович _____

Керівник:
доцент кафедри фінансів і кредиту
Марусяк Наталія Леонідівна _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні аспекти управління структурою капіталу	
1.1. Сутність і значення капіталу для забезпечення його діяльності	6
1.2. Склад капіталу підприємства та джерела його формування	13
1.3 Особливості управління структурою капіталу підприємства	19
Висновки до розділу 1	28
Розділ 2. Оцінка процесу управління структурою капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод»	30
2.1. Фінансово-економічна характеристика товариства	30
2.2. Аналіз впливу структури капіталу на фінансовий стан ТДВ «Чернівецький хімічний завод»	39
2.3 Аналіз ефективності управління структурою капіталу підприємства	43
Висновки до розділу 2	48
Розділ 3. Напрями удосконалення управління структурою капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод»	50
3.1. Формування механізму управління структурою капіталу підприємства	50
3.2. Шляхи оптимізації структури капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод»	61
Висновки до розділу 3	67
Висновки	68
Список використаних джерел	74
Додатки	

ВСТУП

Актуальність дослідження управління структурою капіталу підприємства обумовлена низькою факторами, які впливають на успішне функціонування та розвиток бізнесу в сучасних умовах економічної нестабільності та високої конкуренції. Сучасна економіка характеризується нестабільністю, частими коливаннями валютних курсів, змінами процентних ставок та інфляційними ризиками. У таких умовах підприємство повинно гнучко реагувати на зовнішні виклики та оптимізувати свою структуру капіталу, щоб знизити фінансові ризики та підвищити адаптивність до негативних змін. Зростання конкуренції на ринку також змушує підприємство ефективно використовувати власні фінансові ресурси. Оптимальна структура капіталу може забезпечити більшу фінансову гнучкість для інвестування в нові проекти, освоєння нових видів продукції, що є критичним для підтримки конкурентоспроможності. Отже, структура капіталу дійсно є одним із ключових факторів, що впливають на фінансовий стан підприємства, його платоспроможність, ліквідність, прибутковість та рентабельність. Ефективне управління структурою капіталу має важливе значення для досягнення фінансової стійкості та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємства. Так, як ефективне управління структурою капіталу є критичним для забезпечення фінансової стійкості, оптимізації витрат і максимізації прибутковості в сучасних нестабільних умовах господарювання дослідження питання управління структурою капіталу є своєчасним та необхідним.

В економічній літературі питанням сутності капіталу, його формам, значенню в економічному розвитку присвячено чимало публікацій. Так, зокрема, можна виділити роботи економістів А. Сміта, Д. Рікардо, В. Парето, Д. Міля, Дж.М. Кейнса, П. Самуельсона, а також праці сучасних фахівців, таких як В. Шарп, Ю. Брігхем, С. Росс, Г. Вестерфілд, Ф. Чі Ченг, Д. Фіннерті та інші. Важливу роль у розробці науково-теоретичного обґрунтування основ управління структурою капіталу підприємства відіграють такі праці українських вчених-економістів: В.М. Суторміної, М.Д. Білик, А.М.

Поддєрьогіна, О.О. Терещенка, В. О. Золотаренко, Г.Г. Кірейцева, Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньової, Н. І.Беренда та інших.

Незважаючи на значний науковий внесок, постає необхідність подальшого розвитку теоретико-методичних засад управління структурою капіталу. Це обумовлено швидкими змінами в глобальній економіці, новими технологіями та появою інноваційних підходів до фінансового управління.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних засад управління структурою капіталу підприємства та пошук ефективних шляхів удосконалення фінансового управління на досліджуваному підприємстві.

Досягнення мети передбачає розгляд наступних **завдань**:

- сутність і значення капіталу підприємства для забезпечення його діяльності;
- склад капіталу підприємства та джерела його формування;
- особливості управління структурою капіталу підприємства;
- оцінка ефективності управління структурою капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод»,
- визначення напрямів вдосконалення управління структурою капіталу підприємства.

Об’єктом дослідження є система управління структурою капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод».

Предметом дослідження є управління структурою капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» у сучасних умовах господарювання.

Методологічною основою представленої роботи є методи аналізу та синтезу при визначенні сутності капіталу підприємства, системний підхід до вивчення теоретично-методичних аспектів управління структурою його капіталу, фундаментальні праці економічної та фінансової науки з фінансового менеджменту.

В процесі дослідження використано економіко-логічні та економіко-математичні методи фінансового аналізу: порівняльний аналіз, метод

групування, графічний метод коефіцієнтний метод, горизонтальний та вертикальний аналіз.

Методична база дослідження управління капіталом на підприємствах формується на основі наукових праць провідних сучасних економістів та досліджень українських і зарубіжних вчених. У дослідженні використані фінансова звітність підприємства за 2019-2023 роки, нормативно-правові документи.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи полягає в наступному:

- досліджено, проаналізовано та узагальнено підходи до визначення сутності та значення капіталу підприємства у забезпеченні його діяльності;
- визначено особливості управління структурою капіталу підприємства;
- визначено вплив системи управління структурою капіталу на фінансовий стан та ефективність діяльності підприємства;
- надано рекомендації щодо напрямів удосконалення управління структурою капіталу на підприємстві.

Практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи полягає у розробці та наданні практичних рекомендацій щодо напрямів вдосконалення управління структурою капіталу на досліджуваному підприємстві.

Особистий внесок здобувача. Дослідження є індивідуально виконаною науковою роботою у якій викладено авторський підхід до традиційних та інноваційних підходів щодо управління структурою капіталу на підприємстві.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота другого магістерського рівня включає такі елементи: вступ, три розділи, висновки. Результати дослідження викладені на 73 сторінках, список використаних джерел становить 60 найменувань. Робота включає 18 таблиць, 12 рисунків та 4 додатка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

1.1. Сутність і значення капіталу підприємства у забезпеченні його діяльності

Процес визнання сутності та економічної характеристики капіталу триває вже досить довго, оскільки капітал є одним із ключових понять економічної науки. Він відіграє важливу роль у господарській практиці будь-якої країни, впливаючи на різні аспекти економічної діяльності. Вивчення економічної сутності капіталу також залежить від галузі наукових знань, з якої розглядається це поняття. У різних контекстах капітал може бути інтерпретований по-різному: як фізичні активи, фінансові ресурси чи інтелектуальний капітал.

Визначення поняття «капітал» як економічної категорії має різні підходи, які зумовлені різними аспектами його сутності та формами прояву. Залежно від галузі економічної науки і конкретних умов, у яких функціонує підприємство чи економіка в цілому, поняття «капітал» може мати різні інтерпретації, що відображає його багатогранність і значущість.

Термін «капітал» дійсно походить від латинського слова «capitalis», що означає «головний» або «основний». Це слово відображає важливість капіталу в економічних процесах. Протягом історії економічної науки концепція капіталу розвивалася і змінювалася в залежності від економічних умов і теоретичних підходів.

Різні економічні школи та теорії розглядали капітал зосереджуючись на певних аспектах. Класична економічна школа (Адам Сміт, Давид Рікардо) розглядала капітал як один з факторів виробництва, поряд із працею і землею. Для класиків капітал передбачає інвестиції в засоби виробництва, такі як машини, будівлі, інструменти, які використовуються для виробництва товарів та послуг.

У таблиці 1.1 відображено різні підходи до визначення поняття «капітал» в літературних джерелах.

Таблиці 1.1.

Еволюція підходів до дослідження сутності капіталу

Джерело/Автор	Визначення капіталу	Пояснення
Класична економічна школа	Капітал є одним із факторів виробництва, разом із працею і землею.	Розглядається як фізичні засоби виробництва, такі як машини, інструменти, будівлі, що використовуються у процесі виробництва товарів та послуг.
Карл Маркс	Капітал є соціально-економічним відносинами, що базуються на експлуатації праці.	Включає в себе не тільки матеріальні активи, а й відносини експлуатації, де капітал формує економічні відносини через присвоєння додаткової вартості.
Неокласична теорія	Капітал - це ресурс, який включає як фізичні, так і фінансові активи, що використовуються для виробництва.	Наголошує на важливості капіталу в підвищенні продуктивності і забезпеченні ефективності виробництва.
Джон Мейнард Кейнс	Капітал - це інвестиційні ресурси, що впливають на економічний зростання і рівень зайнятості.	Важливий для стимулювання економічної активності та забезпечення макроекономічної стабільності через капітальні витрати.
Сучасні економічні теорії	Капітал включає нематеріальні активи, такі як знання, бренди, патенти, інновації.	Враховує не лише фізичні і фінансові ресурси, але й інтелектуальний капітал, технологічні інновації, що мають ключове значення для розвитку підприємств.
Економічний словник	Капітал - це сукупність всіх матеріальних і нематеріальних ресурсів, що мають економічну цінність і використовуються для створення благ.	Визначення охоплює всі форми капіталу, включаючи як фізичні активи (будівлі, машини), так і нематеріальні активи (бренди, патенти).

Ця таблиця ілюструє різні підходи до визначення капіталу в різних економічних школах і теоріях, підкреслюючи його багатогранну природу та важливість в економічних процесах.

У марксистській теорії капітал має особливе соціально-економічне значення. Він розглядається як соціально-економічний відносини, що характеризуються експлуатацією праці, де капітал визначає виробничі відносини і формується на основі присвоєння додаткової вартості.

У рамках неокласичної економіки капітал вважається одним з основних факторів виробництва, але з акцентом на його роль у формуванні виробничого процесу і впливі на продуктивність. Капітал у цьому контексті включає як фізичні, так і фінансові активи.

Джон Мейнард Кейнс підкреслював важливість капіталу для стимулювання економічного зростання через інвестиції. Кейнсіанці вважали, що капітальні витрати мають суттєвий вплив на рівень зайнятості та загальний економічний стан.

Сучасні економічні теорії доповнюють розуміння капіталу новими аспектами, такими як інтелектуальний капітал, технологічний прогрес і інновації. Вважається, що капітал включає в себе нематеріальні активи, такі як знання, бренди, патенти і організаційні навички, які суттєво впливають на конкурентоспроможність і розвиток підприємств.

В сучасних умовах дослідники дійсно підходять до визначення поняття «капітал» з різних точок зору, враховуючи різні аспекти цієї економічної категорії. Основні підходи згруповані у таблиці 1.2.

Критичний аналіз систематизованих у ній визначень капіталу дозволяє виділити два основних напрями щодо його економічної сутності. Перший напрямок розглядає капітал з позиції фінансового менеджменту. У цьому контексті капітал сприймається як процес управління фінансовими ресурсами підприємства. Це включає формування, розподіл і використання фінансових ресурсів, а також оптимізацію їх оборотності для досягнення ефективної діяльності.

Доцільність використання таких трактувань капіталу обумовлена тим, що процеси створення, нагромадження та використання капіталу не можуть відбуватися без участі грошей. Тому автори, які розглядають капітал як

фінансовий ресурс, зосереджуються на його ролі у забезпеченні різних аспектів фінансово-господарської діяльності підприємства. Вони вивчають капітал як специфічну форму фінансових ресурсів, що є основою для інвестування в активи підприємства та підтримки його функціонування.

Таблиця 1.2.

Тенденції визначення категорії «капітал»

Джерело	Визначення	Спрямованість
Бланк І. А. [7]	Капітал являє собою накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових коштів і реальних капітальних товарів, що залучається його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою одержання доходу	Характеризує капітал як економічний ресурс, призначений для інвестування з метою одержання доходу
Брігхем Є. [8]	Капітал – необхідний фактор виробництва, він включає компоненти боргу, нерозподілений прибуток, привілейовані акції і звичайні акції	Розглядає капітал як фактор виробництва, що має свою вартість і представлений у вигляді сукупності фінансових ресурсів
Крамаренко Г. О., Чорна О. Е[23]	Капітал – це фінансові ресурси підприємства, необхідні для організації його господарської діяльності і використовувані в господарському обороті для одержання доходів і прибутку	Досліджують капітал як поняття з позиції фінансового менеджменту
Катан Л.І. [21]	Капітал – це накопичений шляхом збереження запас благ у формі грошових коштів і капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності.	Акцентує на економічній ролі капіталу як інвестиційного ресурсу, який підлягає ринковим законам і пов'язаний із певними ризиками та вимогами до ліквідності.
Клименко С.М. [22]	Капітал – це сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності.	Капітал розглядається як необхідний набір ресурсів для забезпечення стабільної та результативної господарської діяльності підприємства
Югас Е.Ф., Олексик О.І. [57]	Капітал - сукупність грошових, матеріальних та нематеріальних ресурсів підприємства, які створюються за допомогою різних джерел і використовуються ним для здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку	Розглядається як основний ресурс підприємства, необхідний для забезпечення його діяльності і досягнення фінансових результатів.

З огляду на це, найповніше визначення капіталу з точки зору фінансового менеджменту виглядає так: «Капітал підприємства характеризує загальну вартість коштів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів» [8, с. 196].

У багатьох наукових роботах капітал розглядається як ресурс, що використовується в економічній діяльності для створення додаткової вартості або доходу. Цей підхід є класичним у розумінні капіталу як одного з ключових факторів виробництва поряд із працею та землею. Відповідно до економічної теорії, капітал можна поділити на кілька стадій існування, серед яких стадія виробництва є центральною, оскільки саме на цьому етапі капітал використовується для створення нових товарів і послуг, що формують додану вартість. На цій стадії капітал трактується як сукупність ресурсів, необхідних для здійснення виробничого процесу суб'єктом господарювання. Це означає, що капітал не тільки виступає фінансовим інструментом, але й стає невід'ємною частиною процесу створення товарів або послуг. Тобто, капіталом є всі види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, які інвестор вкладає в об'єкти підприємницької діяльності для отримання прибутку. Це визначення охоплює не лише фінансові ресурси, але й матеріальні активи, інтелектуальну власність і права, які сприяють економічному розвитку підприємства.

Наведені вище визначення капіталу не є суперечливими, а взаємодоповнюють одне одного, відображаючи різні аспекти капіталу як економічної категорії. Їхній взаємозв'язок відображено в таблиці 1.3. Взаємозв'язок цих визначень можна простежити через їхнє спрямування на різні характеристики капіталу, такі як його форма функціонування (грошова, матеріальна або нематеріальна), роль у виробничому процесі, а також відображення у фінансовій звітності підприємства.

Аналіз взаємозв'язку між цими визначеннями дозволяє зробити висновок, що зміна підходу до визначення капіталу впливає на інші ключові характеристики цієї економічної категорії. Наприклад, форма функціонування

капіталу може бути грошовою, матеріальною або нематеріальною, що визначає його вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства. Відповідно, відображення капіталу у фінансово-бухгалтерській звітності також буде різним залежно від того, на якому етапі та як саме підприємство використовує свій капітал: як інвестиційний ресурс, засоби виробництва або інші активи, що приносять дохід.

Таблиця 1.3

Взаємозв'язок сутнісних аспектів категорії «капітал підприємства»

Взаємозв'язок сутнісних аспектів категорії «капітал підприємства»		
Підхід до визначення сутності капіталу	розглядається з позиції фінансового менеджменту	розглядається як економічний ресурс
визначення	Капітал підприємства – загальна вартість коштів в грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих в формування його активів	Капітал – це всі види майнових і інтелектуальних цінностей, вкладених інвестором в об'єкти підприємницької діяльності з метою отримання прибутку
Форма функціонування	Капітал як форма фінансових ресурсів (фінансовий капітал)	Капітал у виробничій формі, капітал в товарній формі
Відображення в фінансовій звітності	Пасив балансу (Ф1)	Актив балансу (Ф1)

Визначення економічної сутності капіталу тісно пов'язане з його виробничою стадією, де капітал розглядається як сукупність ресурсів виробництва, необхідних для здійснення виробничої діяльності підприємства..

Виділення фінансової і економічної сутності капіталу є цілком виправданим. Воно дозволяє розглядати дану категорію з різних наукових позицій, що не суперечить теоретичному і практичному підходу до даного поняття.

Поняття капіталу має багатогранну природу і змінюється в залежності від теоретичних підходів та економічних умов, що відображає його важливу роль у розвитку економічних систем і підприємств.

Капітал є критично важливим елементом фінансового менеджменту, оскільки він забезпечує фінансову основу для здійснення господарської діяльності, отримання прибутку та забезпечення стабільного розвитку підприємства.

Система управління формуванням капіталу на початку свого розвитку була зосереджена виключно на проблематиці залучення фінансових ресурсів з різноманітних джерел для новостворюваних підприємств.. Основним об'єктом при цьому були такі показники структури та вартості капіталу. Однак, у процесі свого розвитку, система управління формуванням капіталу підприємства охопила значно ширше коло питань.

Капітал підприємства є ключовим економічним категорій, який визначається через низку параметрів, що відображають його сутність і роль у функціонуванні суб'єктів господарювання та суспільства в цілому:

Він відображає весь процес, починаючи від утворення фінансових ресурсів (інвестицій, власного капіталу, позик) і до їхнього використання у виробничій та інвестиційній діяльності. Це включає в себе управління активами та пасивами для досягнення максимальної ефективності.

Капітал знаходить своє відображення в сукупності активів підприємства, де він виступає як основа продуктивних сил. Це можуть бути як матеріальні активи (обладнання, будівлі), так і нематеріальні активи (патенти, торговельні марки).

Капітал є не тільки важливою складовою для окремого підприємства, але й об'єктивно необхідною умовою для розвитку економіки держави та суспільства в цілому. Він забезпечує зростання ВВП, створення робочих місць та підвищення рівня життя.

Капітал підприємства є важливим джерелом добробуту для власників, оскільки саме він забезпечує чистий прибуток, дивіденди та зростання ринкової вартості акцій.

Капітал виступає одним з основних показників для оцінки ефективності діяльності підприємства. Показники рентабельності, прибутковості та інші

фінансові коефіцієнти безпосередньо залежать від величини та структури капіталу.

Капітал є головним мірилом ринкової вартості підприємства. Він впливає на оцінку бізнесу при купівлі-продажу, інвестуванні та інших фінансових операціях. Капітал є основою для створення та розвитку підприємства. Він забезпечує необхідні ресурси для початку та продовження виробничої діяльності, а також для інновацій та модернізації.

Таким чином, капітал підприємства є комплексною економічною категорією, яка виконує багатофункціональні ролі, починаючи від забезпечення виробничого процесу і закінчуючи формуванням економічного потенціалу держави та добробуту власників.

1.2. Склад капіталу підприємства та джерела його формування

Дослідження сутності капіталу варто доповнити аналізом його складу та класифікацією за різними ознаками.

Капітал підприємства можна класифікувати за джерелами формування, враховуючи поділ на власний, залучений і позиковий капітал. Кожен з цих типів капіталу має свої особливості і певну важливу роль організації у фінансовій структурі підприємства. Власний капітал є власністю підприємства. Залучений і позиковий капітал не належать підприємству, проте залучений капітал тимчасово перебуває в його розпорядженні безкоштовно, тоді як позиковий капітал потрібно повертати з виплатою відсотків.

У кругообігу капіталу важливу роль бере участь форма надходження капіталу, яка впливає на етапи його використання у господарській діяльності підприємства. За цією ознакою капітал класифікується на три основні форми: грошовий капітал, виробничий капітал і товарний капітал. У процесі кругообігу капітал постійно змінює свою форму - від грошової через виробництво до товарної, і знову повертається в грошову форму. Це

забезпечує безперервності господарської діяльності підприємства й отримання прибутку.

За характером використання у господарському процесі капітал підприємства можна поділити на працюючий та непрацюючий капітал. Ця класифікація відображає ефективність використання капіталу для створення доходу. Непрацюючий капітал може стати причиною зниження ліквідності та рентабельності підприємства, залишивши у собі фінансові ресурси, які могли б використовуватися для активної діяльності.

За метою використання виділяють інвестиційний та інноваційний капітал. Вони є ключовими категоріями у фінансуванні підприємницької діяльності, але їх мета та спосіб використання відрізняються. Інвестиційний капітал спрямовується на розширення або покращення підприємницьких можливостей. Це може включати інвестування у виробничі потужності, нові ринки, злиття та поглинання, а також інші проекти, які мають на меті збільшення доходів і вартості бізнесу. Інвестиційний капітал може бути залучений через акціонерів, боргові інструменти або внутрішні ресурси компанії. Інноваційний капітал використовується з метою фінансування реалізації інноваційних проектів, таких як нові продукти, технології або процеси. Головною метою є розвиток інновацій, які можуть забезпечити конкурентну перевагу на ринку, а також підвищити ефективність і продуктивність бізнесу. Цей капітал часто залучається через венчурний капітал або інноваційні гранти. Обидва види капіталу сприяють розвитку бізнесу, але з різним фокусом: інвестиційний капітал — на зростання та розширення, а інноваційний — на впровадження новаторських ідей.

За формами інвестування капітал можна виділити фінансовий, матеріальний та нематеріальний капітал. Фінансовий капітал - це капітал, інвестований у грошовій формі. Він включає інвестиції в акції, облігації, депозити, кредити та інші фінансові інструменти. Матеріальний капітал інвестований у матеріальні (фізичні) активи, такі як будівлі, обладнання, машини, земля, інфраструктура тощо. Нематеріальний вкладений у

нематеріальні активи, такі як патенти, торгові марки, авторські права, програмне забезпечення, репутація, брендинг або ноу-хау. Нематеріальні активи мають важливе значення для довгострокового розвитку підприємства, оскільки вони можуть сприяти підвищенню його вартості та конкурентоспроможності.

За характером використання власниками виділяють споживчий капітал та накопичений (реінвестований) капітал. Споживчий капітал використовується для задоволення потреб споживачів. Зазвичай цей тип капіталу втрачає свої функції з часом. Накопичуваний (реінвестований) капітал вкладається в бізнес чи інвестиції з метою отримання прибутку або приросту капіталу в майбутньому. Наприклад, якщо компанія вирішує реінвестувати свої прибутки в нові технології або розвиток, це буде прикладом накопиченого капіталу.

За спосіб перенесення вартості виділяють основний капітал та оборотний. Основний капітал у процесі виробництва переносить свою вартість на вироблену продукцію частинами, впродовж кількох виробничих циклів. Оборотний капітал переносить свою вартість на вироблену продукцію повністю в ході одного виробничого циклу.

За терміном використання капітал класифікують та довгостроковий та короткостроковий. Довгостроковий капітал формується за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Короткостроковий – це кошти, вкладені терміном до одного року в основному поточні зобов'язання.

За етапами виникнення капітал є первинним і вторинним. Первинний формується за рахунок коштів власників підприємства, резервів, внесків інших компаній та інших фінансових джерел, які використовуються власниками під час створення підприємства. Вторинний формується за рахунок термінових запозичень підприємства.

За необхідністю нормування капітал буває нормований та ненормований. Нормований відноситься до активів, щодо формування та

використання яких визначаються певні кількісні нормативи. Ненормований не має будь-яких кількісних та якісних обмежень.

За продуктивністю використання можна виділити продуктивний та непродуктивний капітал. Перший сприяє створенню доданої вартості та зростанню прибутку підприємства, щодо другого, то майбутні економічні вигоди від його використання тільки покривають витрачені фінансові ресурси або взагалі відсутні.

Залежно від виду діяльності, яка здійснюється підприємством виділяють операційний, інвестиційний та фінансовий.

Поділ капіталу на власний і позиковий у фінансовому менеджменті має основоположне значення. Так як «власний капітал є базовим: з його формування починається і його розподілом (вилученням) закінчується діяльність будь-якого підприємства. Основними формами формування власного капіталу є передача активів власниками (акціонерами) підприємства, реінвестуванням отриманого прибутку, збільшення балансової вартості активів підприємства внаслідок дооцінки»[9].

Його розмір відображається в першому розділі пасиву балансу. З юридичної точки зору «сума джерел, закріплених у підсумку I розділу пасиву «Власний капітал», належить підприємству, але фактично цей капітал належить власникам підприємства» [48]. Складові власного капіталу (частини пасивів) підприємства згідно українських НПСБО та методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності наведений у табл. 1.4.

Позиковий капітал формується внаслідок проведення кредитних операцій внаслідок залучення ресурсів. Позиковий капітал має бути повернутий кредиту в установленний термін. Тобто підприємство зобов'язане виплатити суму позики та відсотки за нею. Він має чітко визначені строки повернення, які можуть варіюватися від короткострокових (до одного року) до довгих (понад один рік). Позикові ресурси надаються за плату у вигляді

відсотків. Відсоткова ставка може бути зафіксованою або змінною і залежить від умов кредитування.

Таблиця 1.4

Складові капіталу підприємства за НПСБО 1

Вид капіталу	Склад	
Власний капітал	Зареєстрований (пайовий) капітал Капітал у дооцінках Додатковий капітал Резервний капітал Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) Неоплачений капітал Вилучений капітал	
Позиковий капітал	Довгострокові зобов'язання	Відстрочені податкові зобов'язання Довгострокові кредити банків Інші довгострокові зобов'язання Довгострокові забезпечення Цільове фінансування
	Короткострокові зобов'язання	Короткострокові кредити банків Поточна кредиторська заборгованість за: – довгостроковими зобов'язаннями, – товари, роботи, послуги, – розрахунками з бюджетом, – розрахунками зі страхування, – розрахунками з оплати праці Поточні забезпечення Доходи майбутніх періодів Інші поточні зобов'язання

Основними джерелами позикового капіталу є банківські кредити. Підприємства беруть кредити в банках на різні терміни та під різні відсоткові ставки. Банки можуть надавати як короткострокові, так і довгострокові кредити. Також широкого застосування набули комерційні позики: Це позики, які підприємство підтримує від інших компаній або постачальників у вигляді відстрочки за отримані товари чи послуги. Підприємства можуть залучати позиковий капітал, випускаючи облігації або інші боргові цінні папери на ринку. Інвестори купують ці цінні папери, а підприємство зобов'язане повертати суму позики та виплачувати відсотки. У фінансовій звітності (балансі) зобов'язання, пов'язані з позиковим капіталом, класифікуються за

термінами погашення, що дозволяють інвесторам і кредиторам зрозуміти структуру боргових зобов'язань підприємства. Позиковий капітал є інструментом для підприємства, який дозволяє забезпечити фінансування їхньої діяльності, але водночас несе із собою зобов'язання, які потребують важливого моніторингу та управління.

При використанні підприємством як власного так і позикового капіталу є свої переваги та недоліки, рис. 1.1.

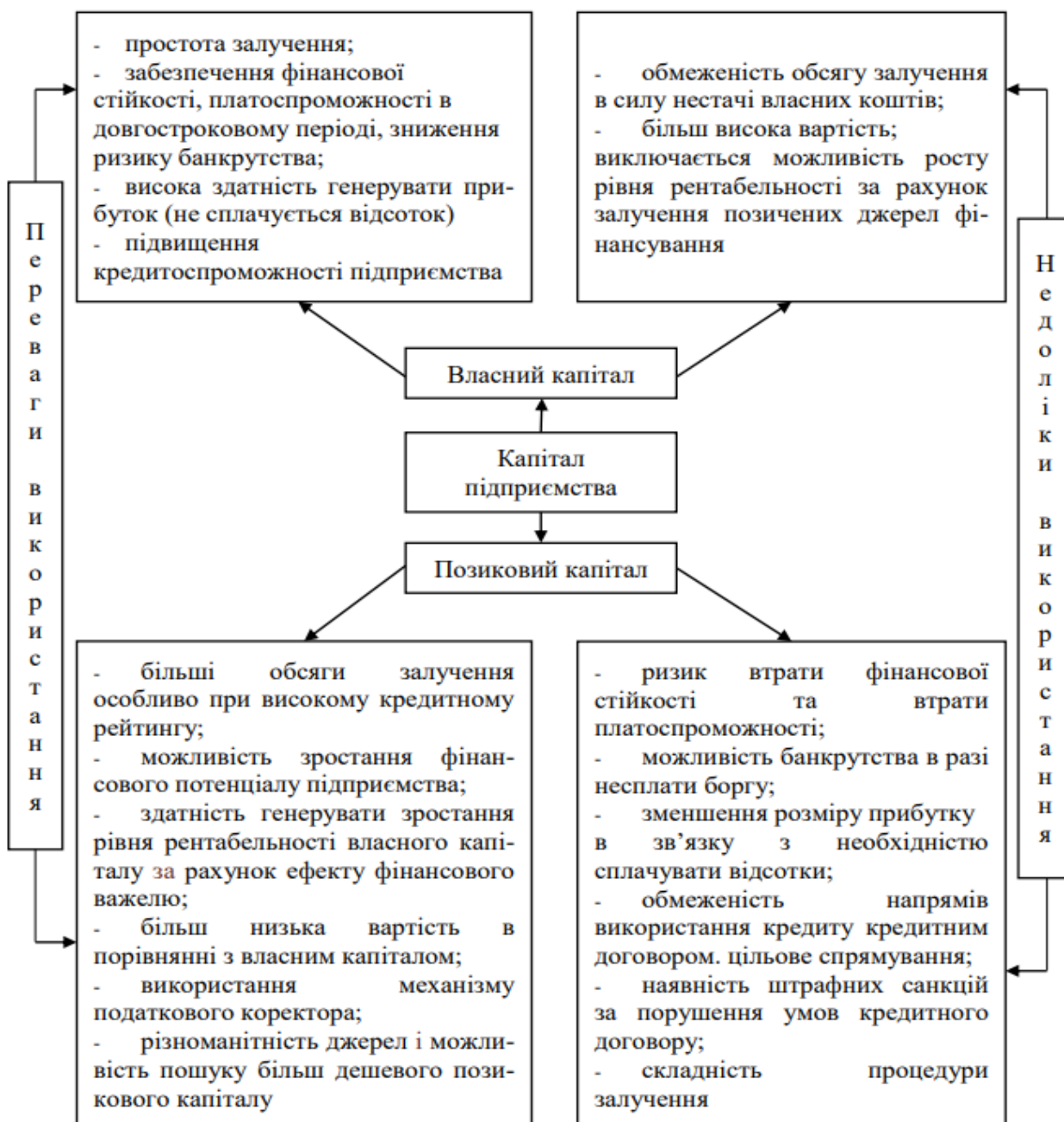

Рис. 1.1. Переваги та недоліки використання власного і позикового капіталу

Власний та позиковий капітал, представляють пасиви підприємства, згруповані відповідно до їх джерел походження. Кожен із цих видів капіталу має свої особливості та вимагає зобов'язання підприємства перед тими, хто надав ресурси для його діяльності. Власний капітал - це капітал, вкладений власниками підприємства або акціонерами. Позиковий залучений на певний термін із зовнішніх джерел. Оптимізація структури капіталу є одним з найголовніших питань при управлінні капіталом підприємства.

1.3. Особливості управління структурою капіталу підприємства

Управління структурою капіталу підприємства є важливим завданням, яке дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємства. Для цього необхідно враховувати різні фактори, такі як вартість капіталу, ризик, ліквідність та фінансовий леверидж, та використовувати різні методи, такі як модель вартості капіталу, аналіз точки беззбитковості та аналіз фінансових коефіцієнтів.

Управління капіталом підприємства насамперед полягає у забезпеченні достатнього обсягу фінансових ресурсів для формування необхідних активів та оптимізації структури капіталу для підвищення ефективності його використання та зменшення ризиків. З розвитком економіки та ускладненням бізнес-процесів розуміння капіталу та управління його структурою стає більш складним і багатограним.

Беренда Н. І та Редзюк Т. Ю. визначають, що «структура капіталу – це сукупність фінансових коштів підприємства з різних джерел довгострокового фінансування, а якщо говорити точніше – співвідношення власних і позикових фінансових коштів, використовуваних у господарській діяльності» [3]. Структура капіталу значною мірою впливає на рентабельність активів і власного капіталу, фінансову стійкість та платоспроможність і формує співвідношення прибутковості і ризику капіталу.

О.Д. Щербань та О.І. Невдачина зазначають, що у структурі капіталу відображається «співвідношення джерел позичкового і власного фінансування, яке прийнято для реалізації ринкової стратегії» [56, с. 287]. Я.В. Дробот та В.О. Туча розглядають структура капіталу як «співвідношення між власними, позиковими і залученими групами джерел капіталу» [17, с. 57].

Як показує практика функціонування багатьох підприємств, розвиток тільки за рахунок самофінансування шляхом реінвестування прибутку, зменшує ризикованість бізнесу, але при цьому спадає швидкість масштабування, в першу чергу зменшується дохід від реалізації продукції. Навпаки, залучення позикових коштів за умови грамотної фінансової стратегії і ефективного фінансового управління може значно збільшити рентабельність власного капіталу. Так як зростання фінансових ресурсів за вмілого їх використання стимулює пропорційне збільшення обсягу реалізації і чистого прибутку.

Успішність реалізації фінансової стратегії підприємства залежить від оптимального формування структури капіталу. Оптимальне співвідношення позикового і власного капіталів великою мірою залежить від їх можливості залучення та використання. структура капіталу є важливим фактором, який впливає на багато аспектів фінансової діяльності компанії, включаючи грошові потоки, інвестиційні рішення, ризики та загальну вартість бізнесу.

Формування оптимальної структури капіталу є важливим і складним завданням для підприємств. Підприємства однієї галузі часто мають значні розбіжності структури капіталу. Для оцінки структури капіталу підприємства та її управління необхідно визначити на якому етапі розвитку перебуває підприємство. Стадія розвитку і диверсифікації бізнесу є найбільш динамічною, коли є значна потреба здійснювати інвестиції та шукати їх джерела. За рахунок якого джерела найвигідніше здійснити інвестиції в компанію можна визначити за допомогою фінансового моделювання.

Не існує універсальних критеріїв формування оптимальної структури капіталу для різних підприємств. Кожне підприємство, є унікальним, і підхід і

повинен бути індивідуальним і враховувати його галузеву специфіку, стадію розвитку підприємства. характерне для структури капіталу компанії, що спеціалізується, наприклад, на виробництві хімічної продукції, не зовсім доречно для торговельного підприємства або підприємства, що працює у сфері послуг.

Є різні погляди щодо оптимальної структури капіталу. Так Р. Квасницька та Я. Мрозовський тут розуміють «співвідношення власних та запозичених фінансових коштів підприємства, яке дозволяє в повній мірі забезпечити досягнення вибраного критерію її оптимізації». Серед різноманіття критеріїв такої оптимізації, автори визначають рентабельність власного капіталу та рівень фінансової стійкості [20, с. 13].

І.О. Бланк також вважає, що «оптимальна структура капіталу є співвідношенням власних і позикових коштів, яке забезпечує найбільш ефективну пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізує його ринкову вартість» [6, с. 213-214].

За даними Р.А. Чемчикаленко та Е.В. Коваль оптимізація структури сукупного капіталу відображає "максимальний рівень рентабельності сукупного капіталу за мінімальної його вартості та рівня фінансового ризику" [50, с. 857]. Дані автори зосереджується на тому, що оптимальна структура капіталу – «це співвідношення між власним і позиковим капіталом, що забезпечує найбільш ефективну пропорційність між прибутковістю та фінансовою стійкістю підприємства» [50, с. 857].

В іншому визначенні ці підходи узагальнюються і зазначається, що «оптимальна структура капіталу – це таке співвідношення власних і позикових джерел, за якого максимізується ринкова вартість підприємства»[10].

Отже, немає єдиного правильного співвідношення власного та позикового капіталу. Але є ряд об'єктивних і суб'єктивних факторів, врахування яких дозволяє сформувати структуру капіталу, яка б забезпечувала найбільш ефективне його використання підприємством.

Загалом, управління структурою капіталу підприємства можна звести до таких трьох моментів:

1) Визначення загальної потреби в капіталі. Цей етап передбачає оцінку загальної суми коштів, необхідних підприємству для його діяльності. Це включає аналіз поточних і майбутніх фінансових потреб, таких як інвестиції в нові проекти, покриття операційних витрат, розширення бізнесу тощо. Визначення потреби в капіталі допомагає підприємству розуміти, скільки коштів йому потрібно для досягнення своїх цілей.

2) Оцінка вартості капіталу під час його запозичення з різних джерел фінансового ринку. На цьому етапі підприємство оцінює вартість різних джерел фінансування, таких як банківські кредити, випуск облігацій, приватні інвестиції тощо. Вартість капіталу включає такі складові, як процентні ставки, комісії, ризики та інші витрати, пов'язані з отриманням фінансування. Оцінка вартості капіталу допомагає підприємству вибрати найбільш вигідні джерела фінансування.

3) Оптимізація фінансової структури капіталу. Цей етап передбачає встановлення оптимального співвідношення власних і позикових джерел фінансування, що забезпечує високий рівень фінансової стійкості підприємства. Оптимізація структури капіталу допомагає підприємству збалансувати ризики і вигоди, пов'язані з використанням різних джерел фінансування. Це сприяє забезпеченню фінансової стійкості, зниженню вартості капіталу та підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами.

Таким чином, управління структурою капіталу підприємства є комплексним процесом, який вимагає ретельного аналізу та стратегічного планування для досягнення фінансової стійкості та успішного розвитку бізнесу.

Формування оптимальної структури капіталу підприємства є одним із найважливіших завдань управління структурою капіталу підприємством.

Процес оптимізації структури капіталу дозволяє компанії знайти оптимальну структуру капіталу, яка забезпечує максимальну ефективність використання коштів та мінімізує ризики, він здійснюється у такій послідовності.

1. Аналіз складу капіталу в динаміці за низку періодів (кварталів, років) та тенденцій зміни його структури. Це дозволяє визначити зміни у складі капіталу компанії та їх вплив на фінансову стійкість та ефективність використання капіталу.

Під час аналізу розглядаються такі показники, як:

- ✓ Коефіцієнт фінансової незалежності, він характеризує ступінь незалежності компанії від зовнішніх джерел фінансування.
- ✓ Коефіцієнт заборгованості, відображає рівень заборгованості компанії та її здатність виконувати свої фінансові зобов'язання.
- ✓ Співвідношення між довгостроковими та короткостроковими зобов'язаннями: воно дозволяє оцінити рівень ліквідності компанії та її здатність виконувати свої короткострокові зобов'язання.
- ✓ Коефіцієнт фінансового важеля, характеризує ступінь використання компанії фінансового важеля, тобто співвідношення між власним капіталом та позиковим капіталом.
- ✓ Далі вивчаються показники оберненості та рентабельності активів та власного капіталу. Це дозволяє оцінити ефективність використання компанії своїх активів та власного капіталу.
- ✓ Оберненість активів характеризує швидкість обороту активів компанії, тобто швидкість, з якою компанія може продати свої активи та отримати грошовий потік.
- ✓ Рентабельність активів та власного капіталу характеризує рівень прибутковості компанії, тобто рівень прибутку, який компанія отримує від своїх активів та власного капіталу.

2. Оцінка основних факторів, що визначають структуру капіталу. До них належать:

- «галузеві особливості операційної діяльності (характер цих особливостей визначає структуру активів підприємства, їх ліквідність);
- стадія життєвого циклу підприємства (молоді компанії з конкурентоспроможною продукцією можуть залучати для свого розвитку більше позикового капіталу, а зрілі – використовують переважно власні кошти);
- кон'юнктура фінансового ринку (залежно від стану цієї кон'юнктури зростає або знижується вартість позикового капіталу);
- рівень рентабельності операційної діяльності;
- податковий тиск на компанію;
- ступінь концентрації акціонерного капіталу (прагнення капіталовласників зберегти контрольний пакет акцій).

З урахуванням наведених та інших факторів управління структурою капіталу передбачає вирішення двох ключових завдань:

- а) встановлення прийнятних пропорцій використання власного та позикового капіталу;
- б) забезпечення у разі необхідності залучення додаткового внутрішнього або зовнішнього капіталу» [27].

3. Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності. Вона передбачає визначення оптимальної структури капіталу, яка забезпечує максимальну фінансову рентабельність підприємства, та використання механізму фінансового важеля для досягнення цієї мети. Фінансова рентабельність підприємства розраховується як відношення чистого прибутку до власного капіталу підприємства. Вона відображає ефективність використання власного капіталу підприємства та його здатність генерувати прибуток.

Механізм фінансового важеля є одним з інструментів, який використовується для оптимізації структури капіталу підприємства. Він передбачає використання боргового капіталу для збільшення фінансової рентабельності підприємства.

4. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації його вартості. Оптимізація за цим критерієм базується на попередній оцінці вартості власного та позикового капіталу що залученні в різних умовах. І використання їх для розрахунків середньозваженої вартості капіталів. Вирішення завдання побудовано на виявленні тенденції зміни вартості кожного джерела ресурсів за зміни фінансової структури підприємства. Згідно з дослідженнями відомих учених-економістів, зростання частки позикового капіталу у загальній сумі джерел супроводжується більш швидкими темпами зростання вартості власного капіталу, ніж вартості позикових ресурсів. Виходячи з того, що ціна позикових коштів є нижчою, ніж власних, стверджують, що можна сформувати оптимальну структуру капіталу, яка мінімізує їхню середньозважену ціну, а відповідно, максимізує ціну підприємства. «Ціна підприємства має важливе значення для досягнення стратегічної мети підприємства, оскільки її зростання приводить до зростання цінності підприємства, його привабливості з погляду власників майна» [31]. У той же час оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації середньозваженої ціни капіталу має недолік, так як не враховує впливу сформованої структури на фінансові результати діяльності підприємства.

5. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків передбачає ретельний аналіз джерел фінансування, які підприємство використовує для покриття своїх активів. Цей підхід спрямований на зниження вартості капіталу при одночасному контролі за ризиками, пов'язаними з фінансовими зобов'язаннями. Для цього активи підприємства розподіляються на три групи:

- ✓ Необоротні активи - це довгострокові інвестиції підприємства, які включають в себе такі елементи, як будівлі, машини, обладнання, патенти та інші активи, що не можуть бути швидко перетворені на готівку. Фінансування цих активів зазвичай здійснюється за рахунок довгострокових джерел, таких як власний капітал або довгострокові

кредити, оскільки вони забезпечують стабільність та менший фінансовий ризик.

- ✓ Постійна частина оборотних активів - це той мінімум оборотних активів, який підприємство завжди повинно мати для підтримки своєї поточної діяльності. Вона включає в себе запаси, дебіторську заборгованість та інші активи, які постійно використовуються в операційній діяльності. Фінансування цієї частини зазвичай здійснюється за рахунок поєднання власного капіталу та довгострокових зобов'язань для зменшення ризику ліквідності.
- ✓ Змінна частина оборотних активів - це та частина оборотних активів, яка змінюється в залежності від сезонних коливань або інших змін в обсягах діяльності підприємства. Ця частина може фінансуватися за рахунок короткострокових зобов'язань, таких як короткострокові кредити або кредиторська заборгованість, що дозволяє підприємству бути гнучким і швидко реагувати на зміни в ринку.

Відповідно до цього методу, оптимальна структура капіталу підприємства повинна бути такою, щоб мінімізувати рівень фінансових ризиків та забезпечувати стабільність фінансового стану підприємства. Для цього необхідно дотримуватися наступних принципів:

- фінансувати необоротні активи за рахунок довгострокових джерел фінансування.
- фінансувати постійну частину оборотних активів за рахунок середньострокових джерел фінансування.
- фінансувати змінну частину оборотних активів за рахунок короткострокових джерел фінансування.

Основна мета такого підходу – зменшити загальний рівень фінансових ризиків, зокрема ризик неплатоспроможності, шляхом забезпечення відповідності між термінами фінансування та термінами використання активів. Це дозволяє підприємству забезпечити стабільність грошових потоків та уникнути зайвих витрат, пов'язаних з обслуговуванням боргу.

Вирішення проблеми визначення оптимальної структури капіталу є інтегрованим процесом, який вимагає постійного моніторингу та адаптації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі компанії та включає такі процеси:

Максимізацію фінансової рентабельності. Для досягнення цього, необхідно знайти баланс між використанням боргового фінансування (що може збільшити рентабельність через податкові щити) та власного капіталу (що зменшує фінансові ризики). Теорія Модігліані-Міллера з податками показує, що певний рівень боргу може підвищити вартість компанії через зниження податкових зобов'язань.

Зниження середньозваженої вартості капіталу (WACC). Залучення боргу може знизити WACC, оскільки вартість боргу зазвичай нижча за вартість власного капіталу. Однак, надмірне використання боргу може підвищити фінансові ризики, що, в свою чергу, може підвищити вартість власного капіталу через більш високі очікувані доходи інвесторів.

Вибір «найдешевшої» політики фінансування активів. Мінімізація фінансових ризиків означає вибір джерел фінансування, які не лише мають низьку вартість, але й не створюють надмірного ризику для компанії. Це може включати диверсифікацію джерел фінансування, використання гнучких форм боргу, таких як конвертовані облігації, або залучення капіталу через емісію акцій у сприятливі моменти ринку.

Формування цільової структури капіталу. Цільова структура капіталу це те, до чого компанія прагне дійти в довгостроковій перспективі. Вона визначається на основі аналізу ринкових умов, фінансової стійкості компанії, її зростання, секторальних стандартів та стратегічних цілей. Ця структура повинна забезпечувати оптимальний баланс між рентабельністю, зростанням і ризиком.

Отже, управління структурою капіталу підприємства включає прийняття рішень щодо оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, що впливає на ефективність використання ресурсів та стійкість підприємства.

Це досягається за допомогою системи принципів і методів, що сприяють збалансованому розвитку бізнесу. До сучасних методів управління структурою капіталу можна віднести: механізм фінансового левериджу, що використовується для підвищення прибутковості власного капіталу за рахунок залучення позикових коштів. Однак важливо знайти оптимальний рівень левериджу, щоб уникнути надзвичайного фінансового ризику. Також варто уваги управління на основі обрання типу фінансування залежно від принципів менеджменту та розрахунку вартості капіталу.

Висновки до розділу 1

Капітал підприємства - це сукупність фінансових ресурсів, які використовуються для створення та розвитку бізнесу. Він являє собою основну частину активів підприємства та відображає його фінансову спроможність здійснювати господарську діяльність.

Фінансова сутність капіталу підприємства являє собою сукупність фінансових ресурсів, які були інвестовані власниками або кредиторами в діяльність підприємства. Він включає в себе власний капітал (акціонерний капітал, статутний капітал), позичковий капітал (кредити, позики) та інші джерела фінансування.

Економічна сутність капіталу підприємства є основним засобом виробництва та джерелом формування доходів підприємства. Він дозволяє підприємству здійснювати господарську діяльність, створювати товари та послуги, які потім продаються на ринку.

Юридична сутність капіталу підприємства регулюється законодавством та підлягає обліку та контролю з боку держави. Він підлягає оподаткуванню, а також підлягає вимогам щодо захисту прав інвесторів та кредиторів.

Власний та позичковий капітал, представляють пасиви підприємства, згруповані відповідно до їх джерел походження. Кожен із цих видів капіталу

має свої особливості та вимагає зобов'язання підприємства перед тими, хто надав ресурси для його діяльності. Власний капітал - це капітал, вкладений власниками підприємства або акціонерами. Позиковий залучений на певний термін із зовнішніх джерел.

Структура капіталу підприємства - це склад і пропорції джерел фінансування, які використовуються для забезпечення діяльності компанії. Вона включає в себе різні види капіталу, кожен з яких має свої особливості, переваги та недоліки.

Підприємства часто прагнуть досягти оптимальної структури капіталу, яка забезпечує баланс між мінімізацією вартості капіталу та підтримкою фінансової стійкості. Цей баланс залежить від багатьох факторів, включаючи галузь, розмір підприємства, його життєвий цикл та загальну економічну ситуацію. Аналіз і регулювання структури капіталу є ключовими аспектами фінансового менеджменту, оскільки вони можуть суттєво вплинути на ефективність, ліквідність та загальну успішність підприємства.

Управління структурою капіталу є одним з ключових напрямків корпоративних фінансів, що визначає оптимальне поєднання власних та позикових коштів для фінансування діяльності підприємства. Теоретичні аспекти управління структурою капіталу охоплюють різноманітні моделі та концепції, які допомагають зрозуміти, як компанії приймають рішення щодо фінансування та як ці рішення впливають на вартість підприємства та його ризики.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ТДВ «ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ХІМІЧНИЙ ЗАВОД»

2.1. Фінансово-економічна характеристика товариства

ТДВ «Чернівецький хімічний завод» тривалий час є основним виробником хімічної продукції на Буковині, має мережу фірмових магазинів, сформувало стабільні зв'язки з партнерами, реалізує продукцію на експорт. Крім того у підприємства є мережа фірмових магазинів: фірмовий магазин "Дім фарб", павільйон на ринку «Газкомплектприлад», кіоск «Лакофарбова продукція» на ринку «Нива», павільйон «Буковинські барви» на ринку «Карпати», фірмовий магазин «Буковинські фарби».

Організаційно-правова форма господарювання – Товариство з додатковою відповідальністю. Вищим органом управління є загальні збори учасників; виконавчим органом управління є генеральний директор.

Підприємство є самостійним суб'єкта господарювання, який є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в банківських установах, печатку зі своєю назвою, фірмові бланки, кутові та інші штампи, інші реквізити.

Основною метою діяльності товариства є виробництво лакофарбовою продукції. У його установчих документах зазначені такі КВЕД (дод А):

1. виробництво інших машин і устаткування загального призначення;
2. виробництво фарб, лаків і подібної продукції, друкарської фарби та мастик;
3. неспеціалізована оптова торгівля;
4. інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах;
5. вантажний автомобільний транспорт;

6. надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна,
7. будівництво житлових і нежитлових будівель.

Функціонування підприємства здійснюється за рахунок різноманітних джерел фінансових ресурсів, які як вкладені на початку діяльності так і накопичені за рахунок нерозподіленого прибутку. Склад та структура капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод», величина власного та позикового, їх структура, покликані забезпечити безперервність діяльності, фінансову стійкість, платоспроможність, ефективність фінансово-господарської діяльності, таблиця 2.1, рис. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка джерел формування капіталу
ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019–2023рр.

Показники	Роки					Відхилення (+,-) 2023/ 2018 рр.		Відхилення (+,-) 2023/ 2022 рр.	
	2019	2020	2021	2022	2023	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Власний капітал	37923	47645	53865	65733	61777	23854	62,90	-3956	-6,02
Позиковий капітал	2703	3466	4184	5882	9657	6954	257,27	3775	64,18
Всього	40626	51111	58049	71615	71434	30808	75,83	-181	-0,25

Як бачимо у таблиці, капітал підприємства сформований переважно за рахунок власного капіталу. За 2019-2023 рр. власний капітал зріс на 23854 тис. грн, (62,9%). Але у 2023 р. порівняно з 2022 р. відбулося його зменшення на 3956 тис. грн (6,02%). Позиковий капітал також зростав, його сума зросла за п'ять років на 6954 тис. грн. (257,27%). Останнім роком відбувається його найбільше зростання, а саме на 3775 тис. грн.

Для характеристики структури джерел формування капіталу хімічного заводу побудуємо гістограму, рис. 2.1.

Питома вага власного капіталу товариства впродовж 2019-2023 рр. дослідження переважає: на рівні 86-93%. Частка позикового капіталу

хімічного заводу в розмірі 6-13%. Тобто структура джерел формування капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» є майже незмінною впродовж всього періоду дослідження. Лише у 2023 р. спостерігається відхилення в бік зростання позикового капіталу.

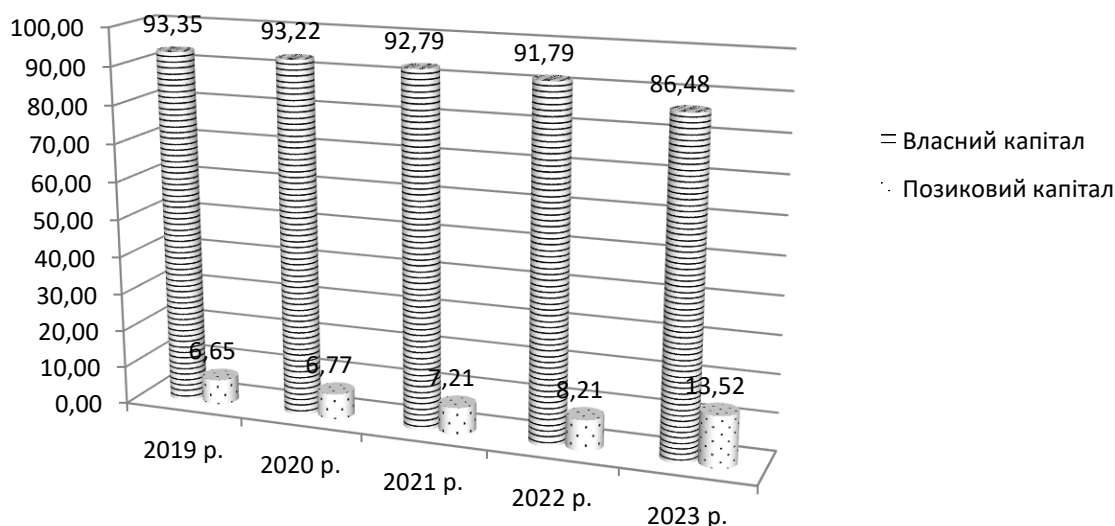

Рис. 2.1. Динаміка структури формування капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019–2023 рр., %

У структурі джерел капіталу підприємства переважаюча частка власного капіталу, тобто вона насамперед використовує такий метод фінансового забезпечення як самофінансування, використання власних фінансових ресурсів для його розвитку.

Детальний аналіз динаміки і структури власного капіталу заводу дасть відповідь на питання щодо рівня його самофінансування за досліджуваний період. Для аналізу складу та динаміки власного капіталу товариства з додатковою відповідальністю побудуємо таблицю 2.2.

У складі джерел власного капіталу є зареєстрований капітал та резервний капітал, величина яких не змінюється впродовж всього періоду дослідження і становить 1474 тис. грн та 485 тис. грн відповідно. Щорічно збільшує величину власного капіталу нерозподілений прибуток, величина якого за п'ять років зросла на 23854 тис грн, а саме на 66,33%.

За рис. 2.1 спостерігаємо, що зареєстрований (статутний) капітал займає незначну питому вагу у власному капіталі: 3,89% у 2019 р. та 2,39% - у 2023

р. Ще менша питома вага резервного капіталу: 1,28% - у 2019 р. та 0,89% - у 2023 р. У складі власного капіталу найбільша частка належить нерозподіленому прибутку: 2019 р. його питома вага становила 94,83%, у 2023 р. – 96,83%. Тобто спостерігається тенденція його щорічного зростання.

Таблиця 2.2

Склад власного капіталу
ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019–2023 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+,-) 2023/ 2019 рр.	
	2019	2020	2021	2022	2023	тис. грн.	%
Зареєстрований капітал	1474	1474	1474	1474	1474	0	0
Резервний капітал	485	485	485	485	485	0	0
Нерозподілений прибуток	35964	45686	51906	63774	59818	23854	66,33
Всього	37923	47645	53865	65733	61777	23854	62,90

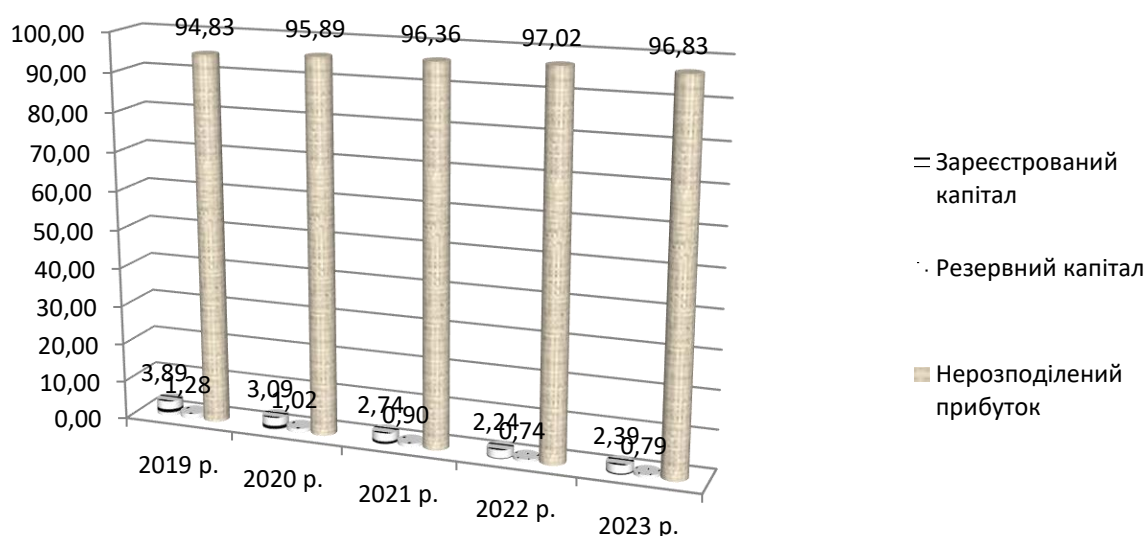

Рис. 2.2. Динаміка складу джерел формування власного капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019–2023 рр. , %

Впродовж всього періоду дослідження ТДВ «Чернівецький хімічний завод» як для покриття тимчасової розбіжності позитивного і негативного грошового потоку, так і для масштабування обсягів діяльності використовує позикові ресурси, табл. 2.3.

Таблиця. 2.3.

Динаміка джерел формування капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019 – 2023 рр.

Показники	На кінець звітного року, тис. грн.					Відхилення за			
						2022-2021 рр.		2023-2022 рр.	
	2019	2020	2021	2022	2023	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Цільове фінансування	0	84	0	0	0	0	0	0	0
Короткострокові кредити банків	600	500	0	1000	1200	600	100,00	200	20,00
Поточна кредиторська заборгованість за товари	602	583	1336	961	2062	1460	242,52	1101	114,57
Інша поточна заборгованість	1501	2299	2848	3921	6395	4894	326,05	2474	63,10
Разом	2703	3466	4184	5882	9657	6954	257,27	3775	64,18

Підприємство не користується довгостроковими позиковими джерелами, лише у 2020 р. спостерігалася не значна величина цільового фінансування. У той же час щорічно одним із джерел поповнення капіталу є короткострокові кредити банків, за винятком 2021 р. Як у будь-якого функціонуючого у сучасних умовах підприємства капітал заводу поповнюється і за рахунок поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги, так і за рахунок поточної заборгованості за розрахунками з бюджетом, зі страхування, з оплати праці тощо.

Динаміка складу основних джерел формування позикового капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» відображена на малюнку 2.3.

У 2019 р. короткострокові кредити займають 22,2% від усіх джерел позикового капіталу, у 2023 р. – 12,43%. Щодо поточної кредиторської заборгованості за товари роботи, роботи, послуги, то її питома вага становила 22,27% у 2019 р., наступні роки, як спадала, так і зростала і на кінець 2023 р. – 21,35%. Вся інша поточна кредиторська заборгованість становила значну питому вагу більше 60% від всього позикового капіталу.

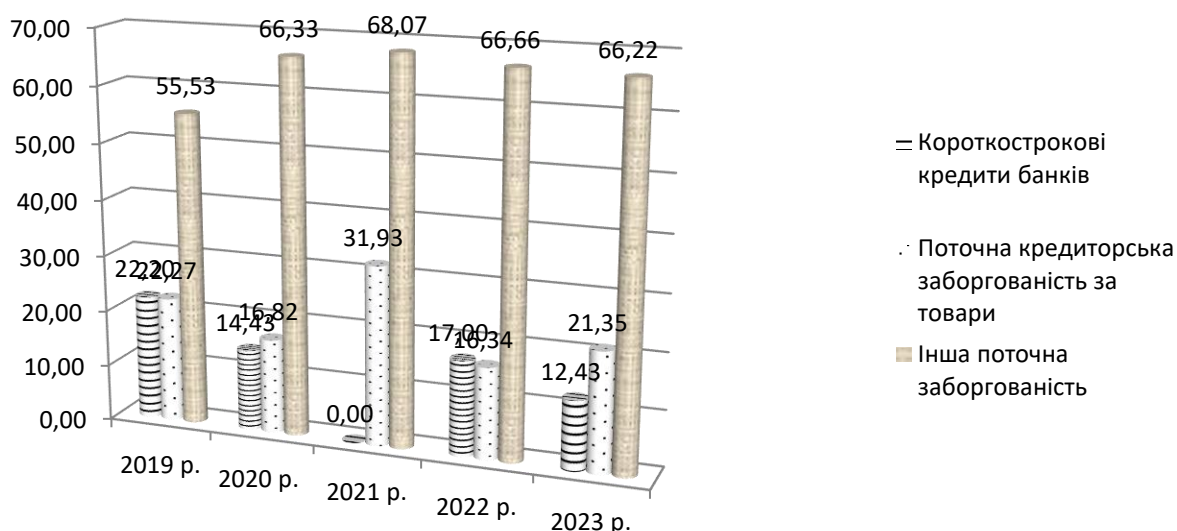

Рис. 2.3. Динаміка складу основних джерел формування позикового капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019–2023 рр.

Простежимо зміну складу вкладеного в активи капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод», табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Склад активів ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019–2023 рр.

Показники	Роки					Зміна (+,-) 2023/2019 рр.		Зміна(+,-) 2023/2022рр.	
	2019	2020	2021	2022	2023	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Необоротні активи	8265	9378	11255	12689	13068	4803	58,11	379	2,99
Оборотні активи	32375	41733	46794	58926	58366	25991	80,28	-560	-0,95
Всього активів	40640	51111	58049	71615	71434	30794	75,77	-181	-0,25

Активи товариства зростали до 2022 р. У крайній рік простежується їх зменшення на 0,25%. У 2019 р. їх розмір становив 40640 тис. грн, у 2022 р. – 71615 тис. грн., у 2023 р. їх розмір зменшився до 181 тис. грн., додаток Б. Активи підприємства зростали внаслідок інфляційних процесів так і внаслідок розширення обсягів діяльності. За 2018-2023 років вартість активів зросла на 30794 тис грн, на 75,77%. Зростання активів в першу чергу зумовлено значним зростанням оборотних активів, які зросли за досліджувані роки на 25991 тис.

грн., на 80,26%. Зростання необоротних активів також має місце, вони зросли на 4803 тис грн, на 58,11%.

На рисунку 2.4. зображена структура активів ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019-2023 рр.

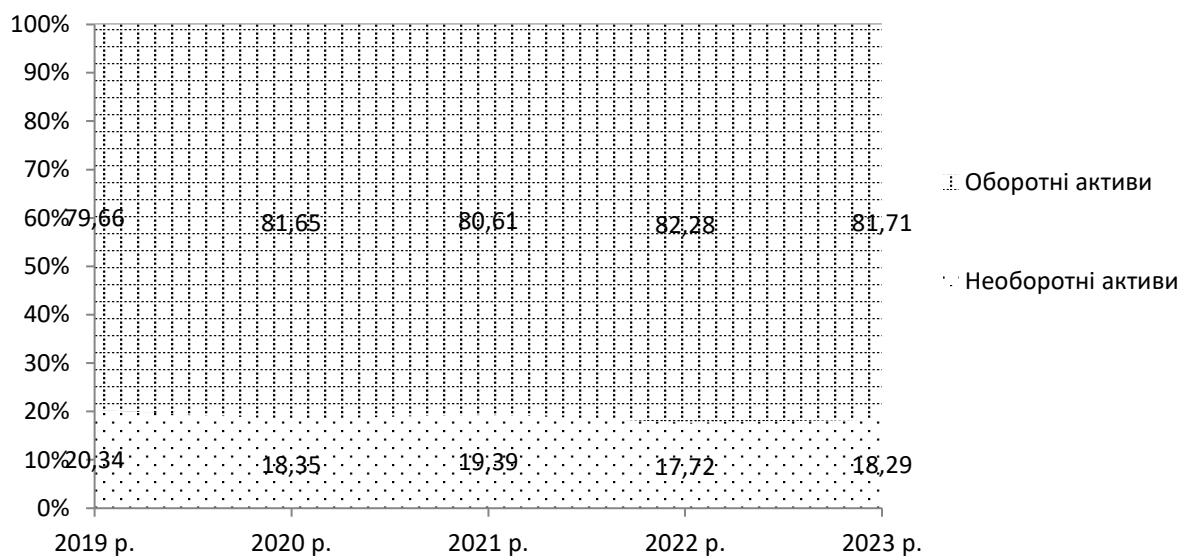

Рис. 2.4. Структура активів ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019-2023 рр., %

Структура активів ТДВ «Чернівецький хімічний завод» відрізняється від стандартного підприємства виробника. Зокрема, частка необоротних активів невелика, у 2019 р. становила 20,34%. Впродовж 5 років їх частка зменшувалася і у 2023 р. становила 18,26%, тобто підприємство поступово втрачає виробничий потенціал. Частка оборотних активів є переважаючою, за 5 років зростає з 79,66% до 81,71%.

Склад основного капіталу хімічного заводу представлено у таблиці 2.5. Основний капітал товариства - це насамперед основні засоби. Також є незначна величина нематеріальних активів і незавершених капітальних інвестицій. Впродовж 2019-2023 років вартість нематеріальних активів зменшилася на 60,47%, вартість незавершених капітальних інвестицій зростає на 36,24%, що обумовлено введенням в експлуатацію основних засобів. Вартість основних засобів збільшилася у 2023 р. порівняно з 2019 р. на 59,75%.

Таблиця 2.5

Склад основного капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод»
за 2019-2023 рр.

Показники	На кінець року, тис. грн.					Відхилення за 2019-2023 рр.	
	2019	2020	2021	2022	2023	тис. грн.	%
Нематеріальні активи	43	31	36	27	17	-26	-60,47
Незавершені капітальні інвестиції	356	226	2377	206	485	129	36,24
Основні засоби	7866	9121	8842	12456	12566	4700	59,75
Основний капітал	8265	9378	11255	12689	13068	4803	58,11

На рисунку 2.5. можна побачити структуру основного капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2018-2022 рр.

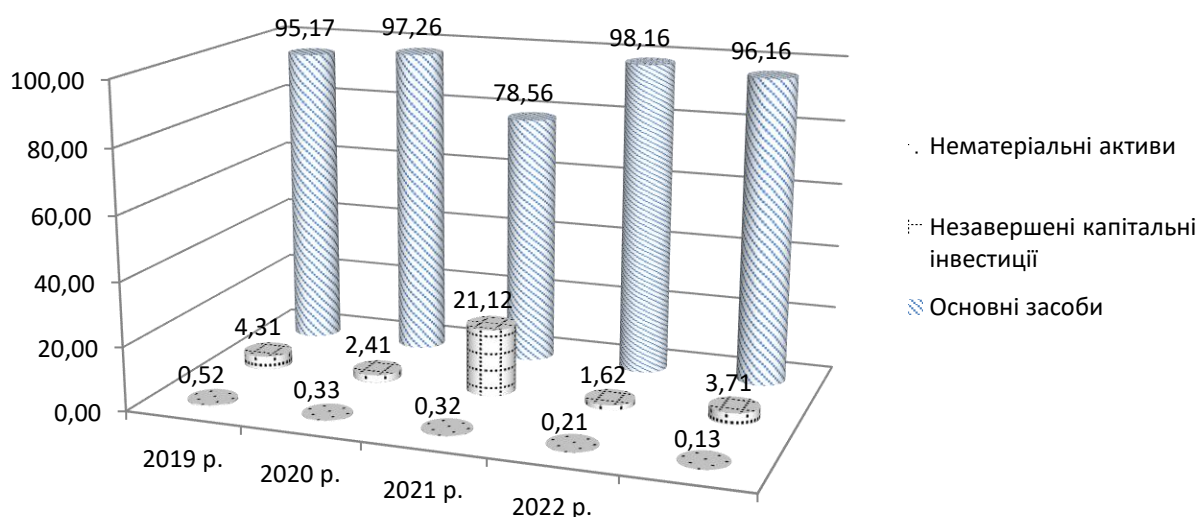

Рис. 2.5. Структура основного капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019-2023 рр.

Основний капітал підприємства складається переважно із основних засобів. Так у 2019 р. їх питома вага складала 95,17%, а у 2023 р. – 96,16%.

Для повної характеристики ефективності фінансового менеджменту підприємства проаналізуємо значиму частину активів хімічного заводу - оборотні активи, табл.2.6.

Таблиця 2.6

Склад оборотних активів ТДВ «Чернівецький хімічний завод»
за 2019–2023 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+,-) 2023/2019 рр.	
	2019 р.	2020 р.	2021ор.	2022 р.	2023 р.	тис. грн.	%
Запаси	15197	14854	14475	24389	28727	13530	89,03
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3264	4736	10331	1134	6114	2850	87,32
Дебіторська заборгованість за розрахунками	302	665	1923	2423	1451	1149	380,46
Грошові кошти	13587	21433	20007	30207	21499	7912	58,23
Оборотні активи	32361	41733	46794	58926	58366	26005	80,36

Як можна прослідкувати з таблиці, зростання оборотних активів заводу відбувається щороку швидшими темпами. Лише у 2023 р. їх вартість незначно зменшилася. Але за п'ять досліджуваних років їх обсяг зріс на 26005 тис. грн. Переважно це зумовлено зростанням запасів та грошових коштів, обсяг яких за п'ять років зріс на 13530 тис. грн. і на 7912 тис. грн. Зростання оборотних активів хімічного заводу відбулося також за рахунок зростання обсягу дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги та за розрахунками. Величина дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги зросла на 2850 тис. грн., за розрахунками на 1149 тис. грн.

Нижче побудована гістограма для дослідження структури оборотних активів ТДВ «Чернівецький хімічний завод», рис. 2.6.

Рис. 2.6. Динаміка складу оборотних активів ТДВ «Чернівецький хімічний завод» у 2019–2023 рр., %

У 2019 рр. і у 2023 р. найбільша частина оборотних активів хімічного заводу була представлена запасами. Їх питома вага у 2019 р. становила 46,96%, у 2023 р. – 49,22%. З 2020 р. їх частка зменшувалася, а саме у 2020 р. становила 35,59 % , 30,93% у 2021 р., 41,39% - у 2022 р. Частка грошових коштів є значною. У 2021-22 р. відбулося її значне збільшення до 51,26-51,36%. У 2022 р. вона становила 36,83% від всього обсягу оборотних активів. Величина дебіторської за товари, роботи і послуги з 10,09% у 2019 р. зменшувалася до 1,92 у 2022 р., але у 2023 р. зросла до 10,48%.

2.2. Аналіз впливу структури капіталу на фінансовий стан ТДВ «Чернівецький хімічний завод»

Структура капіталу підприємства значної мірою впливає на його фінансовий стан, платоспроможність та фінансову стійкість.

Дослідимо стан ліквідності та платоспроможності підприємства. У таблиці 2.7 активи та пасиви згруповані у чотири групи: активи відповідно до рівня ліквідності, пасиви за ступенем строковості погашення.

Таблиця 2.7

Групування активів та пасивів ТДВ «Чернівецький хімічний завод» у
2019-2023 рр.

Активи	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
A1	13587	21433	20007	30207	21499
A2	3566	5401	12254	3557	7565
A3	15197	14854	14475	24389	28727
A4	32375	41733	46794	58926	58366
П1	2103	2882	4184	4882	8457
П2	600	500	0	1000	1200
П3	0	84	0	0	0
П4	37923	47645	53865	65733	61777

Якщо порівняти групи активів і пасивів, що представлені у таблиці, то для 2019-2023 рр. $A1 \geq П1$; $A2 \geq П2$; $A3 \geq П3$; $A4 \leq П4$ баланс є ліквідним: виконуються всі умови ліквідності.

Рух коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності значною мірою визначає рівень ліквідності та платоспроможності товариства, таблиця 2.8.

Таблиця 2.8.

Показники платоспроможності ТДВ «Чернівецький хімічний завод»
впродовж 2019– 2023 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+,-) 2023/2019 рр.
	2019	2020	2021	2022	2023	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	5,03	6,34	4,78	5,14	2,23	-2,8
Коефіцієнт швидкої ліквідності	6,35	7,93	2,94	5,74	3,01	-3,34
Коефіцієнт поточної ліквідності	11,97	12,34	11,18	10,05	6,04	-5,93

У ТДВ «Чернівецький хімічний завод» впродовж 2019–2023 рр. всі розраховані показники платоспроможності, а саме коефіцієнти абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності та поточної ліквідності, мають високі значення. Тобто на підприємстві спостерігається високий рівень поточної платоспроможності та ліквідності. Значення коефіцієнтів абсолютної та швидкої ліквідності та поточної ліквідності зменшилися у 2023 р.

Структура капіталу визначає також фінансову стійкість підприємства. Оцінку фінансової стійкості підприємства здійснимо за двома напрямками. За першим визначають тип фінансової стійкості підприємства, за другим - розраховують відносні показники фінансової стійкості підприємства. Визначення типу фінансової стійкості хімічного заводу наведено у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Визначення типу фінансової стійкості
ТДВ «Чернівецький хімічний завод» у 2019 - 2023 рр.

№	Показники	На кінець 2019 р.	На кінець 2020 р.	На кінець 2021 р.	На кінець 2022р. о	На кінець 2023р.	Відхилення (+,-) 2023 до 2019 рр.
1	Оборотний капітал	32361	41733	46794	58926	58366	26005
2	Поточні зобов'язання	2703	3298	4184	5882	9657	6954
3	Власний оборотний капітал (р. 1 - р. 2)	29658	38435	42610	53044	48709	19051
4	Запаси	15196	14854	14475	24389	28727	13531
5	Надлишок (+) або нестача (-) власного оборотного капіталу (р. 3 - р. 4)	14462	23581	28135	28655	19982	5520
	Тип фінансової стійкості підприємства	Абсолютно стійкий фінансовий стан	Абсолютно стійкий фінансовий стан	Абсолютно стійкий фінансовий стан	Абсолютно стійкий фінансовий стан	Абсолютно стійкий фінансовий стан	

ТДВ «Чернівецький хімічний завод» у 2019-2023 рр. користується значною мірою власними фінансовими ресурсами. Тому навіть за великого обсягу запасів, що є у підприємства, його фінансова стійкість - абсолютна.

Отже, розрахунки в таблиці 2.5 свідчать про великий обсяг власного оборотного капіталу, розмір якого забезпечує формування запасів. Тип фінансової стійкості ТДВ «Чернівецький хімічний завод» характеризується як абсолютностійкий впродовж 2019-2023 рр.

У таблиці 2.10 представлено найбільш значущі показники, які відображають стан та тенденцію фінансової стійкості хімічного заводу. Такі індикатори фінансової стійкості, як коефіцієнт фінансової стабільності, значення якого коливається в рамках 6-14; коефіцієнт фінансової незалежності, що є в межах 0,86-0,93; коефіцієнт фінансової залежності, якій впродовж п'яти років дорівнює 1,07-1,16, та коефіцієнт фінансового ризику (значення 0,7-0,16) засвідчили, що підприємство є фінансово стійким.

Таблиця 2.10

Показники фінансової стійкості
ТДВ «Чернівецький хімічний завод» у 2019–2023 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+,-) 2023/ 2019 рр.
	2019	2020	2021	2022	2023	
Коефіцієнт фінансової стабільності	14,03	13,75	12,87	11,18	6,4	-7,63
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,93	0,93	0,93	0,92	0,86	-0,07
Коефіцієнт фінансової залежності	1,07	1,07	1,08	1,09	1,16	0,09
Коефіцієнт фінансового ризику	0,07	0,07	0,07	0,09	0,16	0,09

Представлені показники впродовж 2019-2022 рр. майже не змінювалися, та засвідчували високий рівень стабільності фінансового стану ТДВ «Чернівецький хімічний завод». У 2023 р. спостерігається зниження рівня фінансової стійкості.

2.3. Аналіз ефективності управління структурою капіталу підприємства

Ефективність визначається насамперед результативністю діяльності підприємства, яку можна оцінити за допомогою системи фінансових показників (дохід, витрати, прибуток), таблиця 2.11

Таблиця 2.11

Динаміка фінансових результатів ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019–2023 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2023 -2019 рр. (+,-)	
	2019	2020	2021	2022	2023	тис. грн.	%
Чистий дохід від реалізації продукції	66273	64645	79086	71279	72879	6606	9,97
Собівартість реалізованої продукції	43051	40048	51615	44084	55978	12927	30,03
Валовий прибуток	23222	24597	27471	27195	16901	-6321	-27,22
Інші операційні доходи	5843	9287	7528	16288	5926	83	1,42
Адміністративні витрати	9056	9731	12132	11800	14354	5298	58,50
Витрати на збут	3625	2891	3587	3711	4415	790	21,79
Інші операційні витрати	5763	5113	6620	9683	3644	-2119	-36,77
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	10621	16149	12660	18289	414	-10207	-96,10
Інші доходи	130	37	9	69	2	-128	-98,46
Фінансові витрати	119	71	40	53	67	-52	-43,70
Інші витрати	97	35	6	55	2	-95	-97,94
Прибуток(збиток) до оподаткування	10535	16080	12623	18250	347	-10188	-96,71
Чистий прибуток(збиток)	8637	13182	10347	14963	215	-8422	-97,51

У 2019 р. чистий дохід від реалізації продукції товариства становив 66273 тис. грн. Чистий дохід ТДВ «Чернівецький хімічний завод» щороку зростає, за 5 років, зокрема, у 2023 р. порівняно з 2019 р. він зріс на 6606 тис. грн. (9,97%). В той же час собівартість реалізованої продукції зросла на 12927 тис. грн. (30,03%). Така динаміка зростання доходу та собівартості була фактором зменшення валового прибутку підприємства: він зменшився на 6321 тис. грн., аж на 27,22%. Інші операційні доходи підприємства зростали,

за п'ять досліджуваних років зросли на 83 тис. грн., інші операційні витрати зменшилися на 2119 тис. грн. Адміністративні витрати у 2023 р., порівняно з 2019 р. зросли на 5298 тис. грн. (58,5%). Витрати на збут зросли на 790 тис. грн. (21,79%).

Щорічно зростає прибуток від операційної діяльності хімічного заводу до 2022 р. У 2023 р. він значно зменшився. Так як у 2019 р. він дорівнював всього 10621 тис. грн., у 2022 р. – 18289 тис. грн., у 2023 р. – 414 тис. грн. У хімічного заводу є незначний обсяг інших витрат, які зменшилися, та інших доходів, що також знизилися на 128 тис. грн. Крім того, фінансові витрати товариства зменшилися на 52 тис. грн. Внаслідок таких змін чистий прибуток підприємства зменшився у 2023 р. У 2019 р. він дорівнював 8637 тис. грн., а у 2023 р. 215 тис. грн., тобто зменшився за п'ять років на 8422 тис. грн., 97,51%. Така ситуація свідчить про те, що у 2023 р. доходи хімічного заводу зростають повільнішими темпами ніж його витрати.

Факторами, що визначають формування чистого прибутку хімічного заводу є доходи та витрати від всіх видів діяльності. Ілюстративно динаміка основних показників фінансових результатів товариства з додатковою відповідальністю за досліджувані роки виглядає на рис. 2.7.

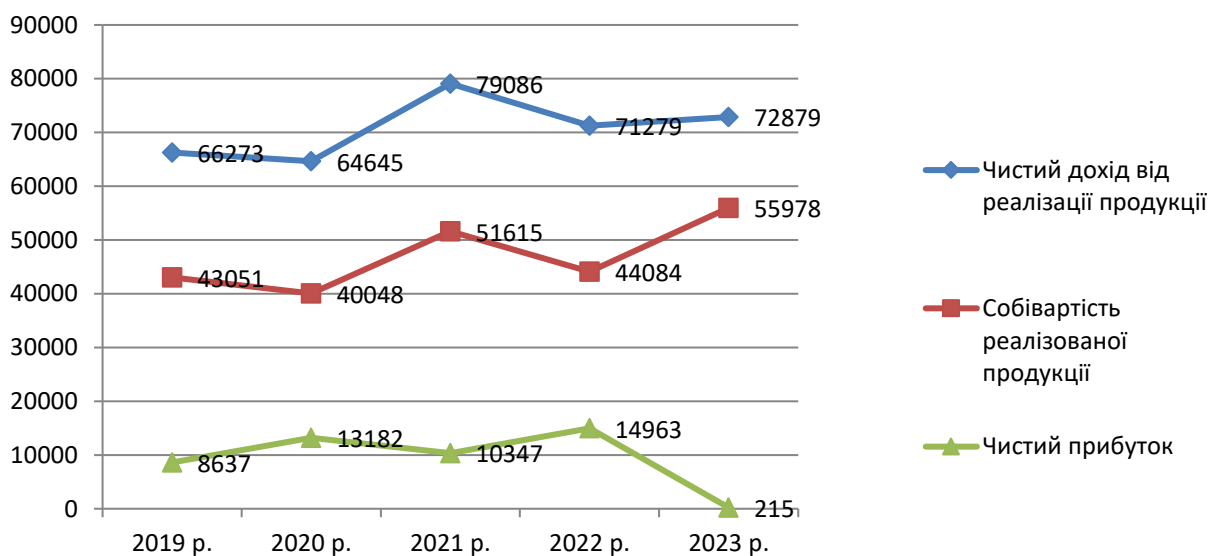

Рис. 2.7. Динаміка основних показників фінансових результатів ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019-2023 рр., тис. грн

Дохід підприємства в основному формується за рахунок доходу від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг, який засвідчує активну діяльність підприємства на ринку хімічної промисловості.

Проаналізуємо відносні показники фінансової результативності, а саме показники рентабельності, рис. 2.8.

Показники рентабельності капіталу, оборотного капіталу, реалізації продукції та власного капіталу мають однакові тенденції зміни. Так у 2019 р. рентабельність реалізації продукції становила 13,03%, у 2020 зросла до 20,39%, у 2021 р. зменшилася до 13,08% і у 2022 р. – 20,99%, у 2023 р.- 0,3%. Так і інші показники рентабельності до 2020 р. зростали, у 2021 р. зменшувалися, і у 2022 р. навпаки збільшувалися і у 2023 р. значно зменшилися. Рентабельності заводу було до 2023р. на достатньому рівні. Так, у 2022 р. рентабельність капіталу має значення – 23,08%, рентабельність реалізації продукції - 20,99%, рентабельність оборотного капіталу - 28,31%, рентабельність власного капіталу - 25,02%. У 2023 р. всі показники рентабельності біля 0,3-0,37%.

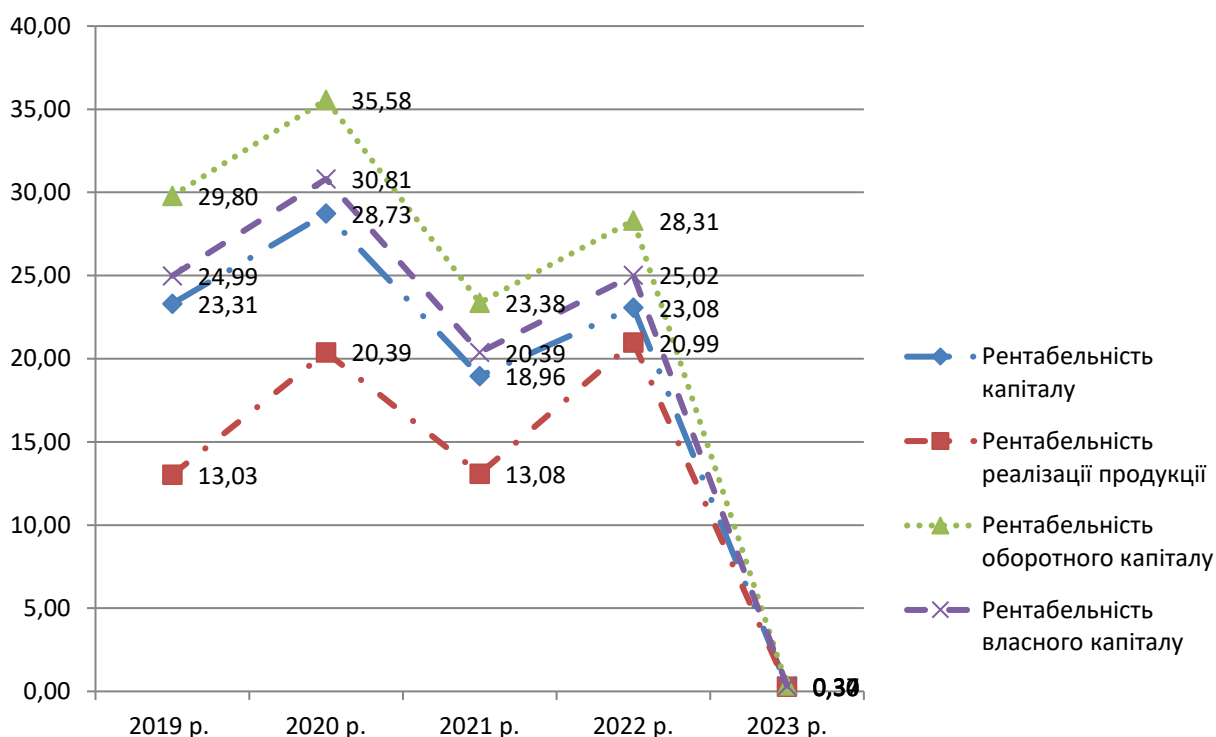

Рис. 2.8. Рентабельність реалізації продукції ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019-2023 рр., %

Показниками ефективності діяльності є також показники ділової активності, а саме швидкості обороту капіталу підприємства, табл. 2.12

Таблиця 2.12

Динаміка показників ділової активності
ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019-2023 рр.

Найменування показників	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-) 2023 до 2019 рр.
Коефіцієнт оборотності капіталу	1,79	1,41	1,45	1,10	1,02	-0,77
Тривалість обороту капіталу, дні	204,05	258,98	251,90	331,99	358,22	154,17
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,29	1,74	1,79	1,35	1,24	-1,05
Тривалість обороту оборотних активів, дні	159,57	209,18	204,29	270,68	293,72	134,15

Найвищий рівень ділової активності товариства можна спостерігати у 2019 р. Зокрема, коефіцієнт оборотності капіталу у 2019 р. – 1,79, у 2020 р. – 1,41, у 2021 р. – 1,45, у 2022 р. 1,1, у 2023 р. – 1,02 обороти. Це означає, що у 2019 р. тривалість одного обороту капіталу хімічного заводу становила 204,05 днів, у 2023 р. – 358,22 днів, тобто зросла на 154,17 днів. Коефіцієнт оборотності оборотних активів у 2019 р. становив 2,29 обороти, у 2020 р. – 1,74, у 2021 р. – 1,79 обороти, у 2022 р. – 1,35, у 2023 р. – 1,24 обороти. У 2023 р. порівняно із 2019 р. зменшився на 1,05. Як наслідок тривалість одного обороту оборотного капіталу у 2019 р. становила 159,57 днів, у 2023 р. – 293,72 днів, тобто зросла на 134,15 днів.

Результати діяльності підприємства відображають також показники руху грошових коштів, таблиця 2.13, рис. 2.9.

Найвище значення чистого грошового потоку хімічного заводу було у 2019 р., у 2021 р. він був негативним, у 2022 р. ситуація покращилася чистий грошовий потік зріс до 4623 тис. грн, у 2023 р. мав негативне значення 9055 тис. грн.

Таблиця 2.13

Результати руху грошових потоків ТДВ «Чернівецький хімічний завод» у 2019–2022 рр.

Показники	Рік, тис. грн.					Відхилення (+,-) 2019 -2023рр.	
	2019	2020	2021	2022	2023	тис. грн.	%
Чистий рух грошових коштів за звітний період	8909	5889	-601	4623	-9055	-17964	-201,64
Залишок коштів на початок року	5683	13597	21433	20007	30207	24524	431,53
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	-995	1947	-825	5577	347	1342	-134,87
Залишок коштів на кінець року	13597	21433	20007	30207	21499	7902	58,12

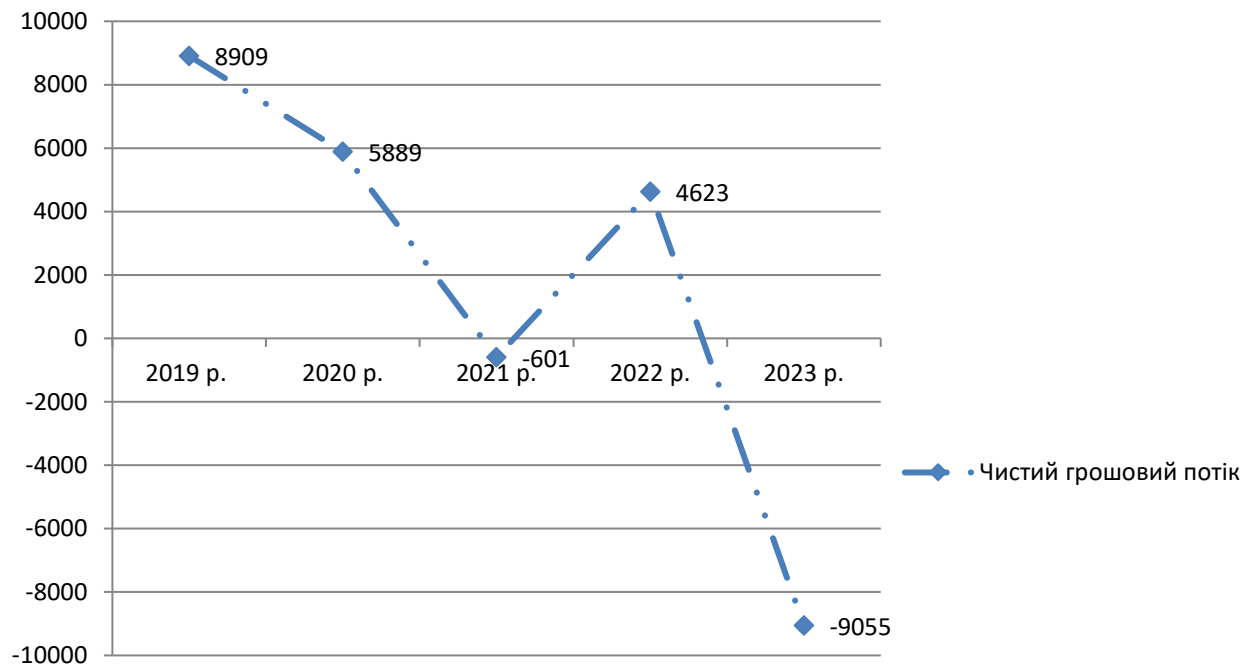

Рис. 2.9. Динаміка чистого грошового потоку ТДВ «Чернівецький хімічний завод» за 2019-2023 рр., тис. грн

Таким чином, можемо зробити висновок, що фінансовий менеджмент на ТДВ «Чернівецький хімічний завод» був досить ефективним, товариство щорічно збільшує власний капітал за рахунок отриманого прибутку. Підприємство впродовж всього періоду дослідження є фінансово стійким та платоспроможним. Повний оборот капіталу підприємства є доволі тривалим, біля 358,22 дні.

Висновки до розділу 2

Функціонування здійснюється за рахунок різноманітних джерел фінансових ресурсів, які як вкладені на початку діяльності так і накопичені за рахунок нерозподіленого прибутку. Склад та структура капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод», величина власного та позикового, їх структура, покликані забезпечити безперервність діяльності, фінансову стійкість, платоспроможність, ефективність фінансово-господарської діяльності. Капітал підприємства сформований переважно за рахунок власного капіталу, який зріс на 62,9%.

Питома вага власного капіталу товариства впродовж 2019-2023 рр. дослідження переважає: на рівні 86-93%. Частка позикового капіталу хімічного заводу в розмірі 6-13%. Тобто структура джерел формування капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» є майже незмінною впродовж всього періоду дослідження. Щорічно збільшує величину власного капіталу нерозподілений прибуток, величина якого за п'ять років зросла 23854 тис грн, а саме на 66,33%. У складі власного капіталу найбільша частка належить нерозподіленому прибутку: 2019 р. його питома вага становила 94,83%, у 2023 р. – 96,83%.

Підприємство не користується довгостроковими позиковими джерелами, лише у 2020 р. спостерігалася не значна величина цільового фінансування. У той же час щорічно одним із джерел поповнення капіталу є короткострокові кредити банків, за винятком 2021 р. Як у будь-якого функціонуючого у сучасних умовах підприємства капітал заводу поповнюється і за рахунок поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги, так і за рахунок поточної заборгованості за розрахунками з бюджетом, зі страхування, з оплати праці тощо.

Активи товариства зростали до 2022 р. У крайній рік простежується їх зменшення на 0,25%. Структура активів ТДВ «Чернівецький хімічний завод» відрізняється від стандартного підприємства виробника. Зокрема, частка

необоротних активів невелика, у 2019 р. становила 20,34%. Впродовж 5 років їх частка зменшувалася і у 2023 р. становила 18,26%, тобто підприємство поступово втрачає виробничий потенціал. Частка оборотних активів є переважаючою, за 5 років зросла з 79,66% до 81,71%.

У ТДВ «Чернівецький хімічний завод» впродовж 2019–2023 рр. всі розраховані показники платоспроможності, а саме коефіцієнти абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності та поточної ліквідності, мають високі значення. Тобто на підприємстві спостерігається високий рівень поточної платоспроможності та ліквідності. Структура капіталу визначає також фінансову стійкість підприємства. Оцінку фінансової стійкості підприємства здійснимо за двома напрямками. За першим визначають тип фінансової стійкості підприємства, за другим - розраховують відносні показники фінансової стійкості підприємства.

ТДВ «Чернівецький хімічний завод» користується значною мірою власними фінансовими ресурсами. Тому навіть за великого обсягу запасів, що є у підприємства, його фінансова стійкість - абсолютна. Такі індикатори фінансової стійкості, як коефіцієнт фінансової стабільності, значення якого коливається в рамках 6-14; коефіцієнт фінансової незалежності, що є в межах 0,86-0,93; коефіцієнт фінансової залежності, якій впродовж п'яти років дорівнює 1,07-1,16, та коефіцієнт фінансового ризику (значення 0,7-0,16) засвідчили, що підприємство є фінансово стійким.

Прибуток підприємства зростав до 2022 р. Внаслідок змін доходів і витрат чистий прибуток підприємства зменшився у 2023 р. У 2019 р. він дорівнював 8637 тис. грн., а у 2023 р. 215 тис. грн., тобто зменшився за п'ять років на 8422 тис. грн., 97,51%. Така ситуація свідчить про те, що у 2023 р. доходи хімічного заводу зростають повільнішими темпами ніж його витрати.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ТДВ «ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ХІМІЧНИЙ ЗАВОД»

3.1. Формування механізму управління структурою капіталу підприємства

Управління капіталом на підприємстві є комплексною системою взаємозалежних компонентів, спрямованою на створення оптимальної структури капіталу, що забезпечує ефективне фінансування діяльності підприємства. Механізм управління формуванням капіталу суб'єкта господарювання є важливим інструментом для забезпечення фінансової стабільності та ефективної діяльності підприємства. Він включає в себе комплекс управлінських функцій, які спрямовані на оптимізацію структури капіталу, тобто на визначення необхідного обсягу власних, залучених і позичених коштів. Для забезпечення системності при управлінських діях на рівні господарювання підприємства варто звертатися до організаційно-економічного механізму управління капіталом. Організаційно-економічний механізм управління капіталом підприємства – «це система, у складі якої є організаційний (заходи з організації, управління, зміни в організаційній структурі) та економічний блоки (аналіз, контроль та оцінка діяльності), а також цілі, функції, методи, структури, суб'єкти та об'єкти управління. У загальному вигляді цей механізм може бути поданий як сукупність окремих блоків, що утворюють систему функціональних зв'язків між об'єктами, суб'єктами, засобами, методами та іншими складовими діяльності і можуть використовуватися для досягнення покращення стану капіталу підприємства, як його стратегічної цілі» [53].

Використовуючи функціональний та системний підход структуру механізму управління капіталом підприємства (МУКП) при дослідженні

управлінського процесу можна представити таким чином представити, рисунок 3.1.

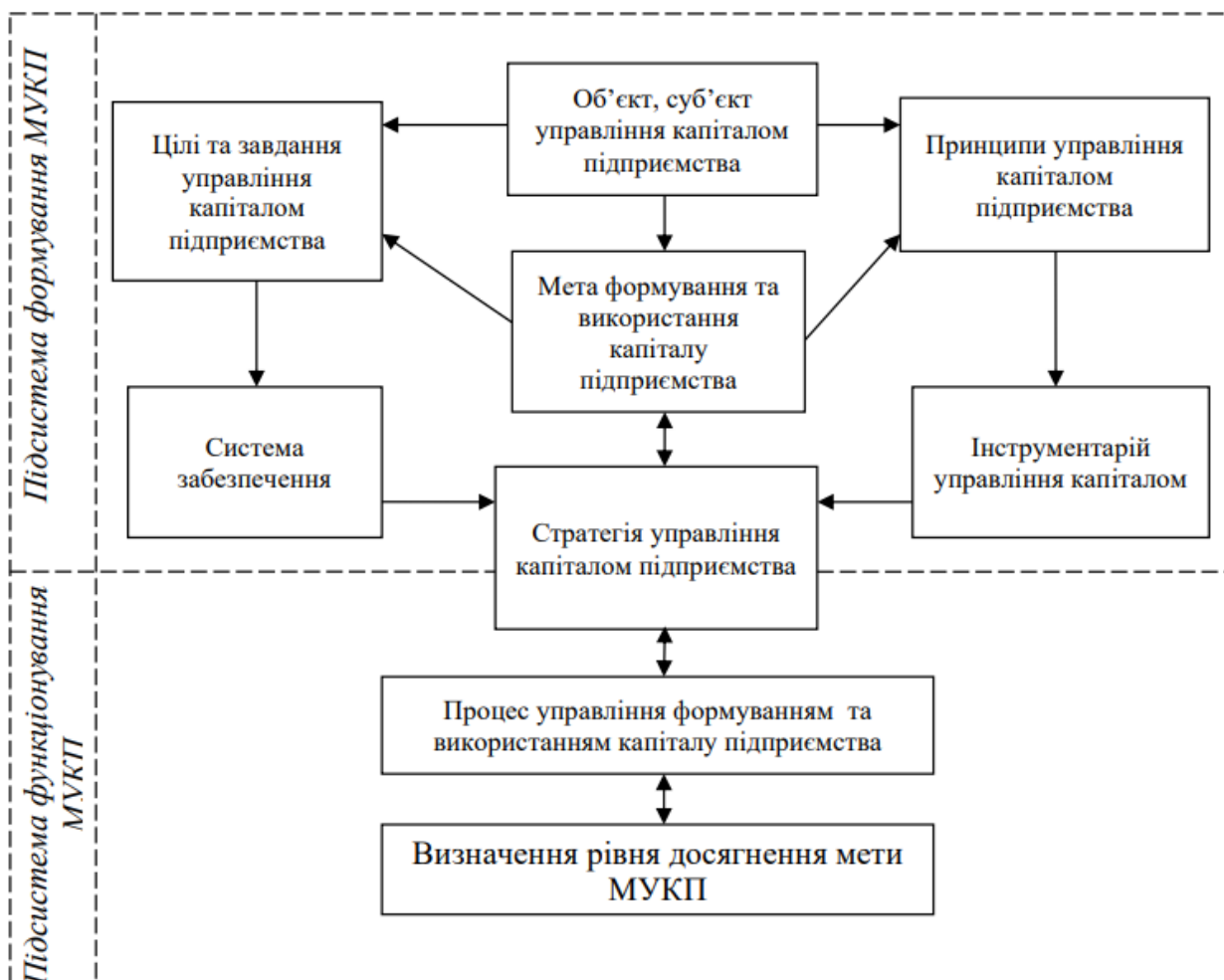

Рис. 3.1. Структура механізму управління капіталом підприємства

Враховуючи думки вчених різних наукових шкіл можна систематизувати наступні елементи механізму управління капіталом підприємства: мета формування достатнього обсягу капіталу підприємства та його використання; цілі та завдання управління капіталом; суб'єкти та об'єкти формування та використання капіталу підприємства; стратегія управління капіталом підприємства (чи процес формування та використання капіталу); сукупність принципів управління капіталом; система забезпечення; інструментарій управління капіталом (методи, способи реалізації, важелі).

Відповідно до представленої структури механізму та основних елементів механізму управління капіталом підприємства його модель представлено на рисунку 3.2.

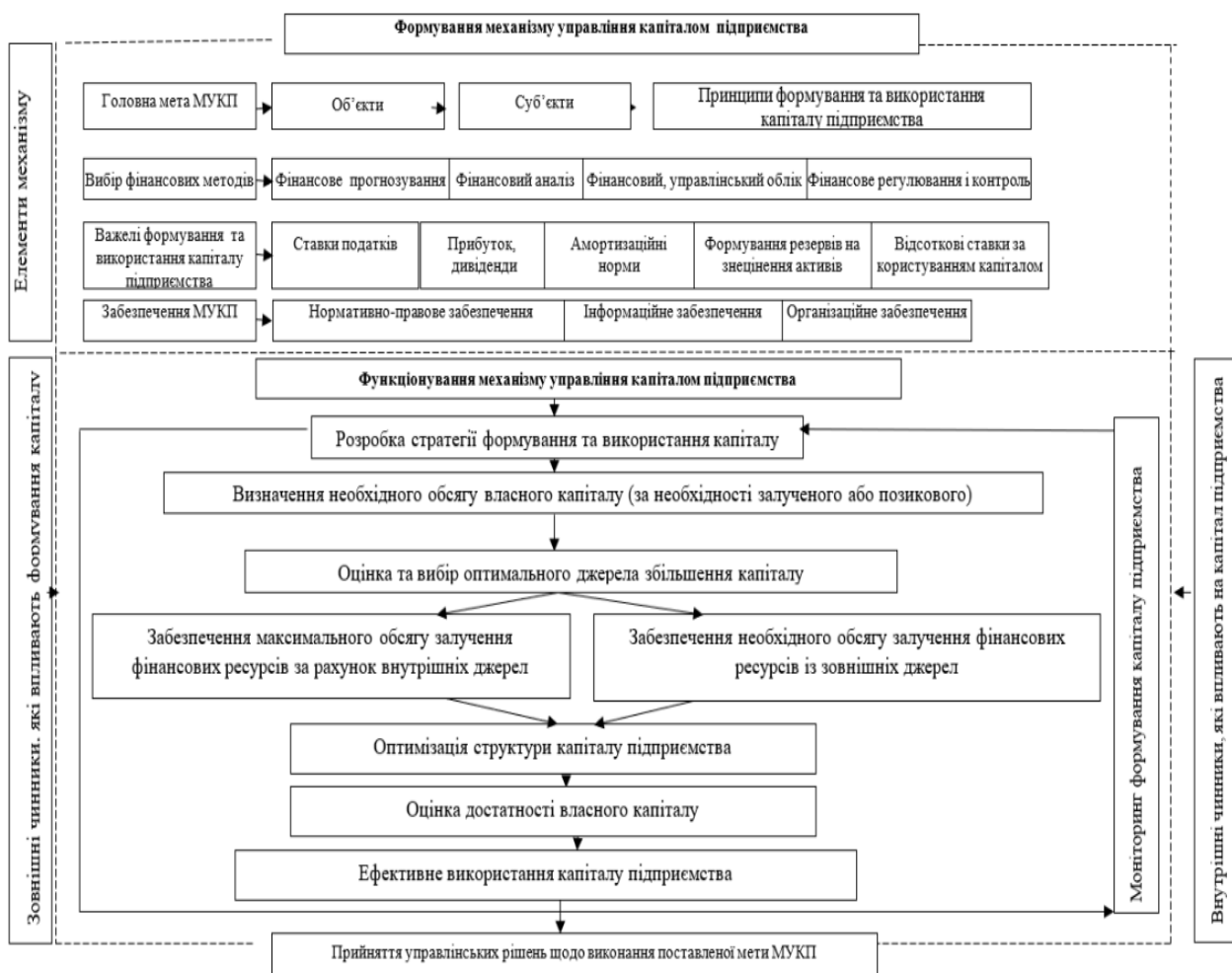

Рис. 3.2. Формування механізму управління структурою капіталу підприємства

Як частина фінансового механізму підприємства, механізм управління капіталом, в свою чергу, повинен виконувати дві головні функції:

- фінансування діяльності підприємства, фінансове забезпечення достатнім обсягом капіталу та формування його оптимальної структури;
- забезпечення ефективних напрямків використання капіталу підприємства.

Оптимальна структура капіталу характеризується співвідношенням власного та позикового капіталу, яке дозволяє підприємству досягти балансу між ризиком та прибутковістю, забезпечуючи максимізацію вартості підприємства та досягнення його стратегічних цілей.

Управління використанням капіталу підприємства - це важлива сфера, що передбачає раціональне розподіл фінансових ресурсів підприємства, щоб забезпечити їх ефективне використання. Отримання максимального ефекту з капіталу підприємства вимагає відповідального та ефективного управління фінансами.

Ефективне управління капіталом підприємства, подібно до будь-якої іншої системи управління, вимагає застосування сучасних підходів та принципів. Розглядаючи різноманіття наукових підходів до формування такого механізму, варто виділити три ключові: системний, ситуаційний та інноваційний.

Системний підхід до управління капіталом підприємства передбачає вивчення всіх елементів системи у взаємозв'язку, визначення критеріїв роботи кожної складової, підпорядкування елементів досягненню єдиної загальної мети, а також функціонування механізму загалом,. Варто зазначити, що у процесі вивчення складних систем необхідно враховувати, що їхня ефективність не зводиться до простого додавання властивостей окремих елементів. Синергія демонструє здатність системи генерувати такий сумарний ефект, який значно перевищує арифметичну суму впливів її складників.

Управління капіталом підприємства за ситуаційним підходом передбачає гнучку стратегію, яка дозволяє оперативно реагувати на мінливі зовнішні та внутрішні обставини, забезпечуючи ефективне пристосування підприємства до поточних економічних умов та створюючи передумови для його успішного розвитку та фінансового оздоровлення.

Інноваційний підхід до управління капіталом підприємства може використовуватися в рамках наступальної стратегії управління та має бути спрямований активізувати інноваційну діяльність суб'єкта господарювання. Це передбачає творчий пошук сучасних рішень, розробку нових видів продукції або послуг.

Управління підприємством, згідно з системним підходом, розглядається як сукупність дій суб'єкта управління до об'єкту управління. Так як об'єктом

управління капіталом підприємства є фінансові відносини суб'єкта господарювання, що виникають з приводу формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення достатнього обсягу власного капіталу підприємства, а в разі необхідності залученого або позикового капіталу.

В механізмі управління капіталом підприємства є зовнішні суб'єкти, представлені акціонерами, банками, податковими органами, контрагентами, а також внутрішні суб'єкти, зокрема, власники підприємства, фінансовий менеджер, фінансовий відділ.

Цей механізм головним чином спрямований на створення достатнього обсягу капіталу для забезпечення ефективної роботи підприємства.

Враховуючи, що механізм управління капіталом підприємства є системою, він створюється на основі чітко визначених та науково обґрунтованих принципів, як і будь-яка інша система. Суть цього механізму розкривається через реалізацію перерахованих вище функцій. В основу організаційно-економічного механізму управління капіталом підприємства покладено наступні ключові принципи:

- принцип функціональності, що означає, що всі елементи механізму виконують конкретні завдання для досягнення спільної мети;
- формування необхідного обсягу капіталу підприємства та забезпечення його ефективного використання;
- принцип комплексності, тобто всі заходи, що пов'язані з управлінням капіталом підприємства необхідно здійснювати у взаємозалежності до інших напрямків його діяльності;
- принцип адаптованості характеризується здатністю механізму управління капіталом під впливом різноманітних факторів удосконалюватися та змінюватися;
- принцип об'єктивності, заснований на всебічному врахуванні всіх аспектів діяльності підприємства та зовнішніх (екзогенних) і внутрішніх (ендогенних) факторів, що впливають формування достатнього капіталу підприємства та його використання;

- принцип ефективності передбачає, що механізм забезпечить максимальну реалізацію потенційних можливостей підприємства в рамках забезпечення його достатнім обсягом капіталу та його ефективного використання;

- принцип професіоналізму передбачає наявність спеціальної підготовки фінансових менеджерів, які враховують особливості діяльності підприємства та структуру його управлінського апарату;

- принцип прозорості забезпечує надання зовнішнім користувачам (акціонерам, контрагентам, інвесторам) повної, об'єктивної та достовірної інформації щодо обсягу та структури капіталу.

Забезпечення механізму управління капіталом підприємства включає чотири основні складові, а саме: нормативно-правове, інформаційне, фінансове та організаційне забезпечення.

Основою законодавства України, в тому числі і фінансового є Конституція. Процес формування та використання капіталу підприємства регламентується рядом нормативно-правових актами. Можна виділити: «Закони України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII, «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI, Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV та Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV, НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»» [26].

Інформаційне забезпечення відіграє важливу роль у розробці ефективного механізму управління капіталом підприємства. Воно передбачає збір, обробку та аналіз різноманітної економічної, фінансової та комерційної інформації, яка необхідна для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Інформаційне забезпечення здійснюється з метою забезпечення керівництва підприємства необхідною інформацією для проведення планування, аналізу та ухвалення рішень щодо формування та використання капіталу підприємства. Це включає збір даних про фінансовий стан

підприємства, його господарську діяльність, ринок та конкурентів, а також аналіз цих даних для визначення тенденцій та перспектив розвитку підприємства. Воно повинно забезпечувати об'єктивне відображення стану капіталу підприємства у будь-який момент часу та з будь-яким рівнем деталізації. Водночас, у сучасних умовах динамічного бізнес-середовища особливу увагу необхідно приділяти оперативності використання інформації. Через швидку змінюваність зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на стан капіталу, інформація може втрачати актуальність у короткі строки. Тому для прийняття важливих управлінських рішень потрібна якісна, актуальна та своєчасна інформація, яка враховує зовнішні обставини, такі як економічні тенденції, ринкові зміни, правове регулювання тощо.

Таким чином, ефективне інформаційне забезпечення управління капіталом повинно поєднувати принципи системності та гнучкості реагування на динамічні зміни, що дозволяє приймати стратегічно правильні рішення у будь-який момент часу.

Інформаційне забезпечення управління капіталом підприємства реалізується через комплексну систему трьох груп аналітичних індикаторів:

- показники-індикатори, що характеризують ціну сукупного капіталу та вартість окремих його складових;
- показники-індикатори, які відображають обсяг, структуру та динаміку капіталу підприємства;
- показники ефективності використання капіталу підприємства.

Організаційне забезпечення механізму об'єднує всі елементи механізму управління капіталом підприємства. Це об'єднання людей, що спільно реалізують фінансову стратегію та тактику на основі визначених принципів, правил і процедур. По-перше, це створення органів управління фінансовою діяльністю підприємства (фінансових департаментів, фінансових відділів) і формування структури апарату фінансового управління. Тобто, система організаційного забезпечення механізму управління капіталом підприємства є взаємопов'язаною системою підрозділів та служб підприємства, які

здійснюють розробку та приймають управлінських рішень щодо формування та використання капіталу, відповідають за результати ухвалених рішень.

«Фінансове забезпечення механізму управління капіталом підприємства включає забезпечення необхідного обсягу залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел (випуск акцій; реорганізації підприємства (злиття чи приєднання); створення об'єднань (корпорація, холдингова група); забезпечення максимального обсягу залучення фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел (капіталізація прибутку)»[33].

Важливе місце серед складових механізму управління капіталом підприємства належить фінансовим методам, як способам впливу на об'єкт механізму, що мають свої особливості на окремому підприємстві. Фінансові методи включають фінансове прогнозування, фінансове планування, фінансовий аналіз, фінансовий контроль.

Планування капіталу підприємства дійсно спрямоване на визначення оптимального обсягу та структури джерел фінансування його діяльності. Це складний процес, який включає в себе прогнозування, аналіз та розрахунок різних показників, що відображають потреби підприємства у фінансових ресурсах та можливості їх залучення. Окрім того, планування власного капіталу є ключовим елементом загального планування, адже він забезпечує фінансову стійкість та захист від непередбачених ризиків під час ведення бізнесу. «Планування капіталу підприємства передбачає прогнозування обсягу та структури його в цілому, а також динаміку його складових частин (як власного капіталу так і позиченого), планування прибутковості капіталу і збільшення вартості акцій суб'єкта господарювання»[59].

Розробка стратегії формування та використання капіталу підприємства передбачає врахування зовнішнього середовища, тенденції розвитку економіки, фінансових ризиків і може реалізовуватись через емісійну чи дивідендну політику. Поточне фінансове планування передбачає розробку планових показників формування та використання капіталу підприємства на один рік.

Капітал - це фундамент будь-якого бізнесу, і його аналіз є критично важливим для розуміння фінансового стану підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень. Детальний аналіз динаміки та структури капіталу дозволяє не тільки оцінити поточний стан, але й виявити потенціал для оптимізації та підвищення ефективності його використання. На основі проведеного аналізу розробляються рекомендації щодо змін у структурі капіталу з метою мінімізації його вартості та підвищення ефективності використання.

Таким чином, всебічний та професійний підхід до фінансового аналізу капіталу підприємства є ключовим для ефективного управління та проактивного реагування на можливі негативні тенденції. Фінансовий аналіз дозволяє керівництву ідентифікувати потенційні проблеми, перш ніж вони стануть критичними. Завдяки своєчасному аналізу керівництво може приймати обґрунтовані рішення, спрямовані на оптимізацію капіталу, підвищення ефективності та зменшення ризиків.

До важливих методів управління капіталом підприємства належить фінансовий контроль. Він забезпечує контроль за пріоритетними напрямками фінансової діяльності підприємства, своєчасно фіксує відхилення фактичних результатів від запланованих та дозволяє приймати оперативні управлінські рішення для нормалізації ситуації. В такому випадку роль фінансового контролю полягає у перевірці виконання планів формування та використання капіталу підприємства.

Механізм управління капіталом підприємства також має функціональну складову, яка включає основні інструменти та процеси формування його капіталу. Важливим інструментом загальної концепції управління підприємством є стратегія управління його капіталом. Вона є сукупністю управлінських підходів, рішень, заходів, які спрямовані на формування та використання капіталу у необхідних обсягах, які здатні забезпечувати розвиток підприємства. Важливість розробки та впровадження такої стратегії зумовлена тим, що рівень власного та позикового капіталу, їх структура

безпосередньо впливає на його здатність ефективно продовжувати діяльність на ринку. Це, у свою чергу, підкреслює стратегічну важливість основної мети формування капіталу підприємства.

Функціональна складова механізму управління капіталом підприємства передбачає декілька етапів.

На першому етапі потрібно визначити, скільки власного капіталу потрібно підприємству. Головна складність полягає у виборі оптимального співвідношення між капіталом і зобов'язаннями: чим більша частка власного капіталу, тим вищий рівень фінансової незалежності підприємства.

Управління власним капіталом ускладнюються тим, що в ході щоденної діяльності постійно відбуваються зміни, пов'язані зі зростанням чи зменшенням як загальної суми капіталу, так і його окремих частин. Основними показниками для оптимізації структури капіталу є прийнятний рівень прибутковості та ризику для підприємства, мінімізація середньозваженої вартості його капіталу та максимізація ринкової вартості компанії.

Управління власним капіталом дійсно має два ключові аспекти: ефективне використання вже існуючого капіталу та формування нових власних фінансових ресурсів для розвитку. Це означає оптимізацію використання наявних ресурсів для досягнення максимальної прибутковості та рентабельності. Ефективне використання існуючого капіталу та формування нових ресурсів тісно пов'язані. Успішне управління наявними активами та забезпечення прибутковості створює основу для реінвестування прибутку та залучення додаткового капіталу. З іншого боку, залучення нового капіталу відкриває можливості для розширення діяльності, модернізації виробництва та подальшого підвищення ефективності.

Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, дійсно відіграє ключову роль у формуванні власних фінансових ресурсів компанії. Він є основним джерелом формування власного капіталу підприємства та забезпечує його зростання. Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, є частиною чистого прибутку, який не розподіляється серед

акціонерів у вигляді дивідендів, а залишається в компанії для подальшого розвитку та інвестицій.

У складі зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів підприємства одне з ключових місць належить залученню додаткового капіталу. Це може бути здійснено шляхом додаткових внесків у зареєстрований пайовий капітал або через додаткову емісію та реалізацію акцій.

Підвищення цінності підприємства є головною метою управління фінансами компанії. Збільшення цінності підприємства досягається шляхом реалізації різних фінансових стратегій, які спрямовані на підвищення ефективності діяльності компанії та зростання її прибутків.

Оцінка вартості залучення капіталу до підприємства є критично важливою для ефективного управління фінансами та стратегічного планування. Ця оцінка включає аналіз вартості різних джерел капіталу, таких як власний капітал і позиковий капітал, які можуть бути залучені як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел.

Максимізація використання внутрішніх джерел фінансування дозволяє підприємству зберігати фінансову стійкість, незалежність та конкурентоспроможність. Лише після повного використання внутрішніх резервів доцільно розглядати залучення зовнішніх джерел, оцінюючи їхню вартість, ризики та доцільність. Такий підхід сприяє довгостроковому розвитку підприємства та мінімізації фінансових ризиків.

Для стейкхолдерів, таких як інвестори, кредитори, партнери та клієнти, високий власний капітал і низька кредиторська заборгованість можуть бути сигналами надійності та довгострокової перспективи успіху компанії, що робить її більш привабливою для інвестицій, співпраці та бізнес-відносин.

Оптимізація структури власного капіталу підприємства є важливим процесом, який допомагає досягти балансу між збереженням управління підприємством засновниками та мінімальною сукупною вартістю залученого капіталу. Для досягнення цього необхідно розглянути кілька критеріїв та

варіантів фінансування підприємства, а також враховувати особливості підприємства та його бізнес-моделі.

Підвищення ефективності використання капіталу підприємства та оптимізація його джерел є критично важливими для забезпечення фінансової стабільності та ефективного розвитку бізнесу. Основними напрямками цього процесу є: забезпечення максимального обсягу залучення фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел; залучення капіталу за рахунок зовнішніх джерел має враховувати вартість залученого капіталу; підприємство повинне контролювати середньозважену вартість залученого капіталу і не допускати його перевищення над рентабельністю власного капіталу та рентабельністю інвестицій. Механізм управління капіталом ТДВ «Чернівецький хімічний завод» є індивідуальним, має свої цілі, потребує врахування зовнішніх та внутрішніх факторів, може реалізуватися відповідно до наявних ресурсів.

3.2. Шляхи оптимізації структури капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод»

Не існує єдиного рецепту раціонального співвідношення власного та позикового капіталу, оскільки воно залежить від багатьох факторів, які є унікальними для кожного підприємства. Однак, як ви згадали, існують кілька об'єктивних і суб'єктивних факторів, які можуть допомогти сформувати оптимальну структуру капіталу для підприємства:

- ✓ Галузеві характеристики підприємства. Структура активів та їх ліквідність можуть впливати на вибір джерел фінансування. Наприклад, підприємства з великою часткою ліквідних активів можуть використовувати більше позикового капіталу.
- ✓ Рівень ділової активності підприємства. Підприємства з коротким операційним циклом можуть використовувати більше позикового капіталу, оскільки вони можуть швидко погасити свої зобов'язання.

- ✓ Етап життєвого циклу підприємства. На різних етапах життєвого циклу підприємства повинні звертати увагу на різні показники ділової та господарської діяльності. Наприклад, на етапі зростання підприємства можуть використовувати більше позикового капіталу для фінансування свого розвитку.
- ✓ Стан товарного та фінансового ринків. Стабільність ринку може впливати на вибір джерел фінансування. Якщо ринок стабільний, підприємства можуть використовувати більше позикового капіталу, оскільки ризики менші.
- ✓ Рівень рентабельності. Підприємства з високим рівнем рентабельності можуть зменшити використання позикового капіталу за рахунок капіталізації прибутку.

З урахуванням цих факторів політика формування структури капіталу полягає у визначенні оптимального для підприємства співвідношення між використанням власного та позикового капіталу. «Основними методичними підходами до вирішення проблеми оптимізації структури капіталу є:

- 1) управління величиною ефекту фінансового левериджу (ЕФЛ);
- 2) мінімальна вартість залучення капіталу;
- 3) формування політики фінансування активів з урахуванням вартості, ризиків та умов залучення капіталу» [1; 2; 5].

Застосовуючи перший методичний підхід, управління розміром фінансового важеля, «слід враховувати, що фінансовий леверидж — це використання підприємством позикового капіталу, що впливає на зміну рентабельності власного капіталу, а отже, створює йому можливість отримати додатковий дохід із власного капіталу» [10, с. 287]. Саме показник, який буде відображати рівень цієї додаткової рентабельності власного капіталу називають ефектом фінансового левериджу (ЕФЛ). На думку І.О. Бланка, «на сьогодні ЕФЛ є одним із основних механізмів реалізації важливого завдання фінансового менеджменту - максимізація прибутковості при заданому фінансовому ризику. ЕФЛ він називає показником, який визначає рівень

додатково сформованої рентабельності власного капіталу при залучені позикового капіталу» [2, с. 182].

Розрахунок ЕФЛ можна здійснити за формулою [2, с. 182; 6, с. 15]:

$$\text{ЕФВ} = (\text{ЕР} - \text{Цпк}) * (1 - \text{Коп}) \frac{\text{ПК}}{\text{ВК}},$$

де ЕФЛ - ефект фінансового левериджу;

ЕР - економічна рентабельність(рентабельність сукупного капіталу), %;

Цпк - середньозважена ціна позикового капіталу (витрати, пов'язані з позиковим капіталом / середній розмір позикового капіталу), %;

Коп - коефіцієнт оподаткування;

ПК - середній розмір позикового капіталу, тис. грн;

ВК - середній розмір власного капіталу, тис. грн.

Вплив фінансового важеля може бути як позитивним, так і негативним. Також, цей ефект виникає внаслідок використання як платного кредиту, так й безкоштовних позикових ресурсів (кредиторської заборгованості). «І чим вища частка останніх у загальній сумі залучених коштів, тим вище значення ЕФЛ. Тому ЕФЛ є зміна рентабельності власного капіталу за рахунок використання позикових коштів в обороті підприємства. Позитивний ЕФЛ виникає, коли позиковий капітал, отриманий за фіксованою процентною ставкою, використовується підприємством у процесі діяльності таким чином, що приносить більший прибуток, ніж фінансові витрати, тобто рентабельність загального капіталу вища за середньозважену вартість позикових коштів» [6, с.15].

Розрахунки ефекту фінансового важеля ТДВ «Чернівецький хімічний завод» відображені у таблиці 3.1. Можемо спостерігати що ефект фінансова важеля для ТДВ «Чернівецький хімічний завод» був позитивним впродовж 2019-2022 рр., тобто використання позикового капіталу приносило додатковий прибуток. Такий ефект спостерігався при структурі капіталу 91-93% власного капіталу та 6-8% позикового. При зміні структури капіталу у 2023 р., зростання позикового до 13,52% ефект фінансового важеля є негативним, зменшилася

рентабельність власного капіталу за рахунок залучення додаткового позикового капіталу.

Таблиця 3.1.

Розрахунок ефекту фінансового важеля ТДВ «Чернівецький хімічний завод»

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміна 2023-2019 рр.
Прибуток до оподаткування, тис. грн.	10535	16080	12623	18250	347	-10188
Середньорічний розмір активів, тис. грн.	37050	45868,5	54580	64832	71524,5	34474,5
Середньорічний розмір позикового капіталу, тис. грн.	2490	3082,5	3823	5033	7769,5	5279,5
Витрати на обслуговування боргових зобов'язань, тис. грн.	119	71	40	53	67	-52
Економічна рентабельність, %	28,43	35,06	23,13	28,15	0,49	-27,94
Середньорічний розмір власного капіталу, тис. грн.	34560	42784	50755	59799	63755	29195
Ціна позикового капіталу, %	4,78	2,30	1,05	1,05	0,86	-3,92
Ефект фінансового важеля, %	1,40	1,94	1,36	1,87	-0,04	-1,44
Приріст прибутку за рахунок використання кредитних ресурсів, тис. грн.	483,00	827,89	692,22	1118,29	-24,03	-507,03

Оптимізація структури капіталу за критерієм його мінімальної вартості має свої особливості. Вартість капіталу означає ціну, яку сплачує компанія за залучення капіталу з різних джерел. Після розрахунку вартості кожного джерела капіталу розраховується середньозважена вартість капіталу (WACC), яка відображається у відсотках та є основним критерієм оцінки. Це середнє значення з необхідною рентабельністю різних джерел фінансування, де важелем є частка кожного елемента капіталу в його загальному розмірі. Формула для визначення середньозваженої вартості капіталу виглядає так [2, с. 181]:

$$СЗВК = \sum (B_i * ПВ_i) \quad (2),$$

де СЗВК — середньозважена вартість капіталу, %;

V_i — вартість конкретного елементу капіталу, %;

PV_i — питома вага конкретного елементу капіталу у загальній сумі, %.

Показники вартості складових фінансування поточної діяльності та середньозваженої вартості капіталу використовуються для вибору найоптимальнішої структури капіталу. Цей процес включає попередню оцінку вартості власного та позикового капіталу за різними варіантами їх залучення і розрахунок середньозваженої вартості капіталу для кожного з цих варіантів. Найкращим вважається той варіант, де середньозважена вартість капіталу є найнижчою. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації фінансового ризику та умов залучення капіталу передбачає вибір найдешевших джерел фінансування активів підприємства. «За цільовим призначенням активи підприємства з урахуванням часу поділяють на три групи:

- необоротні активи;

- основна частина оборотних активів є їх постійною частиною, яка не залежить від зміни обсягу діяльності та не пов'язана з формуванням сезонних запасів та розглядається як мінімальний розмір, який потрібен підприємству для здійснення поточних операцій;

- змінна частина оборотних активів пов'язана із збільшенням випуску продукції відповідно до сезону, необхідністю формування сезонних запасів та за потребою поділяється на максимальну і середню частини» [1; 6; 17].

Підприємства можуть застосовувати три різні підходи до фінансування різних груп активів за рахунок капіталу, а саме:

- «консервативний, який передбачає використання власного капіталу та довгострокових зобов'язань для формування необоротних активів, основної частини і половини змінної частини оборотних активів. Перевагою такого підходу є забезпечення мінімального ризику, оскільки короткострокові зобов'язання використовуються в невеликих розмірах для формування змінної частини оборотних активів. Водночас така політика фінансування є дуже обтяжливою для підприємства через високу вартість використаного капіталу.

Крім того, він передбачає витрати, пов'язані з недостатнім використанням позикового довгострокового капіталу у періоди зменшення змінних активів оборотних активів;

- агресивний підхід, спрямований на використання власного капіталу та довгострокових зобов'язань лише для фінансування необоротних активів. Оборотні активи формуються в повному обсязі за рахунок короткострокових зобов'язань. Така політика фінансування активів забезпечує найнижчу вартість капіталу підприємства, але вона обмежена занадто високим ризиком втрати або недостатності капіталу;

- компромісний підхід передбачає фінансування необоротних активів та основної частини оборотних активів за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Змінна частина оборотних активів фінансується за рахунок короткострокових зобов'язань. Така політика залучення джерел дає змогу досягти компромісу між вартістю капіталу та ризиком його втрати» [6, с. 221].

Варто врахувати, крім трьох основних видів політики формування активів підприємства (консервативної, поміркованої та агресивної), існують і інші підходи, що варіюють пропорції використання різних джерел фінансування для формування окремих видів активів. Ці політики розробляються з урахуванням специфічних особливостей конкретного підприємства.

Отже, при формуванні капіталу підприємств слід враховувати такі фактори, що впливають на рішення щодо структури капіталу: характер попиту на продукцію та регулярність отримання доходу від реалізації; структуру активів та витрат; асиметрію ринкової інформації; рентабельність капіталу та власного капіталу; ставку податку на прибуток та податку на доходи фізичних осіб; величину капіталу підприємства; частку державного майна; ризиковість власників та менеджерів; відношення кредиторів до підприємства; можливості збільшення статутного капіталу.

У ситуації економічної невизначеності та недостатнього розвитку фінансового ринку найбільш прийнятним підходом до формування структури капіталу є комплексний, який передбачає оптимальне поєднання використання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування.

Висновки до розділу 3

Механізм управління капіталом підприємства, як і будь-який інший управлінський механізм, повинен враховувати сучасні тенденції та підходи, що забезпечують його ефективність і адаптивність до змінного середовища. Серед численних наукових підходів, що застосовуються у процесі формування такого механізму, особливу увагу варто приділити системному, ситуаційному та інноваційному підходам, які відіграють ключову роль у сучасному менеджменті.

Управління капіталом з системного погляду включає аналіз всіх аспектів функціонування підприємства, враховуючи їх взаємопов'язаність. Це дозволяє бачити загальну картину та приймати більш обмежені та ефективні рішення. Ситуаційний підхід фокусується на конкретних умовах ринку та внутрішнього середовища підприємства. Він враховує динамічність ситуацій та можливість швидкої адаптації до змін. Управління капіталом з ситуаційного погляду вимагає гнучкості та здатності робити оперативні рішення, враховуючи актуальні фактори. Інноваційний підхід передбачає постійний пошук нових способів оптимізації управління капіталом та підвищення його ефективності. Це може включати застосування нових технологій, методів аналізу та стратегій розвитку.

Основною метою функціонування механізму управління капіталом підприємства є формування достатнього капіталу, який забезпечить ефективну діяльність підприємства та його фінансову стійкість. Це досягається за рахунок управління різними складовими капіталу, такими як акціонерний капітал, борговий капітал та інші джерела фінансування.

ВИСНОВКИ

Поняття капіталу має багатогранну природу і змінюється в залежності від теоретичних підходів та економічних умов, що відображає його важливу роль у розвитку економічних систем і підприємств.

Він є критично важливим елементом фінансового менеджменту, оскільки він забезпечує фінансову основу для здійснення господарської діяльності, отримання прибутку та забезпечення стабільного розвитку підприємства.

Капітал підприємства можна класифікувати за джерелами формування, враховуючи поділ на власний, залучений і позиковий капітал. Кожен з цих типів капіталу має свої особливості і певну важливу роль організації у фінансовій структурі підприємства. Власний капітал належить підприємству на правах власності. Залучений та позиковий капітал не належать підприємству, але перший знаходиться у його розпорядженні тимчасово на безоплатній основі, а другий підлягає поверненню із сплатою відсотків.

Управління структурою капіталу підприємства є важливим завданням, яке дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємства. Для цього необхідно враховувати різні фактори, такі як вартість капіталу, ризик, ліквідність та фінансовий леверидж, та використовувати різні методи, такі як модель вартості капіталу, аналіз точки беззбитковості та аналіз фінансових коефіцієнтів.

Управління структурою капіталу підприємства включає такі три складові:

- 1) Визначення загальної потреби в капіталі. Цей етап передбачає оцінку загальної суми коштів, необхідних підприємству для його діяльності. Це включає аналіз поточних і майбутніх фінансових потреб, таких як інвестиції в нові проєкти, покриття операційних витрат, розширення бізнесу тощо.

- 2) Оцінка вартості капіталу під час його запозичення з різних джерел

фінансового ринку. На цьому етапі підприємство оцінює вартість різних джерел фінансування, таких як банківські кредити, випуск облігацій, приватні інвестиції тощо.

З) Оптимізація фінансової структури капіталу. Цей етап передбачає встановлення оптимального співвідношення власних і позикових джерел фінансування, що забезпечує найбільш високий рівень фінансової стійкості підприємства. Оптимізація структури капіталу допомагає підприємству збалансувати ризики і вигоди, пов'язані з використанням різних джерел фінансування. Це сприяє забезпеченню фінансової стійкості, зниженню вартості капіталу та підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами.

Управління структурою капіталу підприємства є комплексним процесом, який вимагає ретельного аналізу та стратегічного планування для досягнення фінансової стійкості та успішного розвитку бізнесу.

Функціонування здійснюється за рахунок різноманітних джерел фінансових ресурсів, які як вкладені на початку діяльності так і накопичені за рахунок нерозподіленого прибутку. Склад та структура капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод», величина власного та позикового, їх структура, покликані забезпечити безперервність діяльності, фінансову стійкість, платоспроможність, ефективність фінансово-господарської діяльності.

Капітал підприємства сформований переважно за рахунок власного капіталу, який зріс на 62,9%.

Питома вага власного капіталу товариства впродовж 2019-2023 рр. дослідження переважає: на рівні 86-93%. Частка позикового капіталу хімічного заводу в розмірі 6-13%. Тобто структура джерел формування капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод» є майже незмінною впродовж всього періоду дослідження. Щорічно збільшує величину власного капіталу нерозподілений прибуток, величина якого за п'ять років зросла 23854 тис грн, а саме на 66,33%. У складі власного капіталу найбільша частка належить

нерозподіленому прибутку: 2019 р. його питома вага становила 94,83%, у 2023 р. – 96,83%.

Підприємство не користується довгостроковими позиковими джерелами, лише у 2020 р. спостерігалася не значна величина цільового фінансування. У той же час щорічно одним із джерел поповнення капіталу є короткострокові кредити банків, за винятком 2021 р. Як у будь-якого функціонуючого у сучасних умовах підприємства капітал заводу поповнюється і за рахунок поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги, так і за рахунок поточної заборгованості за розрахунками з бюджетом, зі страхування, з оплати праці тощо.

Активи товариства зростали до 2022 р. У крайній рік простежується їх зменшення на 0,25%. Структура активів ТДВ «Чернівецький хімічний завод» відрізняється від стандартного підприємства виробника. Зокрема, частка необоротних активів невелика, у 2019 р. становила 20,34%. Впродовж 5 років їх частка зменшувалася і у 2023 р. становила 18,26%, тобто підприємство поступово втрачає виробничий потенціал. Частка оборотних активів є переважаючою, за 5 років зросла з 79,66% до 81,71%.

У ТДВ «Чернівецький хімічний завод» впродовж 2019–2023 рр. всі розраховані показники платоспроможності, а саме коефіцієнти абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності та поточної ліквідності, мають високі значення. Тобто на підприємстві спостерігається високий рівень поточної платоспроможності та ліквідності. Структура капіталу визначає також фінансову стійкість підприємства. Оцінку фінансової стійкості підприємства здійснимо за двома напрямками. За першим визначають тип фінансової стійкості підприємства, за другим - розраховують відносні показники фінансової стійкості підприємства.

ТДВ «Чернівецький хімічний завод» користується значною мірою власними фінансовими ресурсами. Тому навіть за великого обсягу запасів, що є у підприємства, його фінансова стійкість - абсолютна. Такі індикатори фінансової стійкості, як коефіцієнт фінансової стабільності, значення якого

коливається в рамках 6-14; коефіцієнт фінансової незалежності, що є в межах 0,86-0,93; коефіцієнт фінансової залежності, якій впродовж п'яти років дорівнює 1,07-1,16, та коефіцієнт фінансового ризику (значення 0,7-0,16) засвідчили, що підприємство є фінансово стійким.

Прибуток підприємства зростав до 2022 р. Внаслідок змін доходів і витрат чистий прибуток підприємства зменшився у 2023 р. У 2019 р. він дорівнював 8637 тис. грн., а у 2023 р. 215 тис. грн., тобто зменшився за п'ять років на 8422 тис. грн., 97,51%. Така ситуація свідчить про те, що у 2023 р. доходи хімічного заводу зростають повільнішими темпами ніж його витрати.

Найвищий рівень ділової активності товариства можна спостерігати у 2019 р. Зокрема, у 2019 р. тривалість одного обороту капіталу хімічного заводу становила 3201,05 днів, у 2023 р. – 358,22 днів, тобто зросла на 154,17 днів.

Найвище значення чистого грошового потоку хімічного заводу було у 2019 р., у 2021 р. він був негативним, у 2022 р. ситуація покращилася чистий грошовий потік зріс до 4623 тис. грн, у 2023 р. мав негативне значення 9055 тис. грн.

Таким чином, можемо зробити висновок, що фінансовий менеджмент на ТДВ «Чернівецький хімічний завод» був досить ефективним у 2019-2022 р., товариство щорічно збільшує власний капітал за рахунок отриманого прибутку. Підприємство впродовж всього періоду дослідження є фінансово стійким та платоспроможним. У 2023 р. значно скоротився прибуток і повний оборот капіталу підприємства став доволі тривалим, біля 358,22 дні.

Управління капіталом на підприємстві є комплексною системою взаємозалежних компонентів, спрямованою на створення оптимальної структури капіталу, що забезпечує ефективне фінансування діяльності підприємства. Механізм управління формуванням капіталу суб'єкта господарювання є важливим інструментом для забезпечення фінансової стабільності та ефективної діяльності підприємства. Він включає в себе комплекс управлінських функцій, які спрямовані на оптимізацію структури капіталу, тобто на визначення необхідного обсягу власних, залучених і

позичених коштів. Для забезпечення системності при управлінських діях на рівні господарювання підприємства варто звертатися до організаційно-економічного механізму управління капіталом. Він включає сукупність окремих блоків (аналіз, контроль та оцінка діяльності), що утворюють систему функціональних зв'язків між об'єктами та суб'єктами, методами та іншими складовими діяльності.

Основною метою функціонування механізму управління капіталом є формування достатнього обсягу капіталу, який забезпечить ефективну діяльність підприємства. Механізм управління капіталом ТДВ «Чернівецький хімічний завод» є індивідуальним, має свої цілі, потребує врахування зовнішніх та внутрішніх факторів, може реалізуватися відповідно до наявних ресурсів.

З урахуванням цих факторів політика формування структури капіталу полягає у визначенні оптимального для підприємства співвідношення між використанням власного та позикового капіталу.

Однак, як ви згадали, існують кілька об'єктивних і суб'єктивних факторів, які можуть допомогти сформувати оптимальну структуру капіталу для підприємства:

1. Галузеві характеристики підприємства. Структура активів та їх ліквідність можуть впливати на вибір джерел фінансування.
2. Рівень ділової активності підприємства. Підприємство з довгим операційним циклом має використовувати більше власного капіталу, оскільки воно не може швидко погасити свої зобов'язання.
3. Етап життєвого циклу підприємства. На різних етапах життєвого циклу підприємства повинні звертати увагу на різні показники ділової та господарської діяльності.
4. Стан товарного та фінансового ринків. Стабільність ринку може впливати на вибір джерел фінансування. Якщо ринок стабільний, підприємства можуть використовувати більше позикового капіталу, оскільки ризики менші.

5. Рівень рентабельності. Підприємство з високим рівнем рентабельності можуть зменшити використання позикового капіталу за рахунок капіталізації прибутку.

З урахуванням цих факторів політика формування структури капіталу полягає у визначенні оптимального для підприємства співвідношення між використанням власного та позикового капіталу. Основними підходами до вирішення проблеми оптимізації структури капіталу є:

- 1) управління величиною ефекту фінансового левериджу (ЕФЛ);
- 2) мінімальна вартість залучення капіталу;
- 3) формування політики фінансування активів з урахуванням вартості, ризиків та умов залучення капіталу.

Можемо спостерігати що ефект фінансова важеля для ТДВ «Чернівецький хімічний завод» був позитивним впродовж 2019-2022 рр., тобто використання позикового капіталу приносило додатковий прибуток. Такий ефект спостерігався при структурі капіталу 91-93% власного капіталу та 6-8% позикового. При зміні структури капіталу у 2023 р., зростання позикового до 13,52% ефект фінансового важеля є негативним, зменшилася рентабельність власного капіталу за рахунок залучення додаткового позикового капіталу.

Підприємство використовує консервативний підхід до фінансування різних груп активів. Перевагою такого підходу є забезпечення мінімального ризику, оскільки короткострокові зобов'язання використовуються в невеликих розмірах для формування змінної частини оборотних активів. Водночас така політика фінансування є дуже обтяжливою для підприємства через високу вартість використаного капіталу.

В умовах нестабільної економічної ситуації з низьким ступенем розвитку фінансового ринку, найбільш доцільним є комплексний підхід до формування структури капіталу, що передбачає оптимальне поєднання використання внутрішніх (власних) та зовнішніх джерел коштів.

Список використаних джерел

1. Алескерова Ю.В., Червань О.Г. Управління капіталом підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 33. С. 265—271. URL: [http://www.market\\$infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/41.pdf](http://www.market$infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/41.pdf)
2. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. Київ, 2011. 504 с.
3. Беренда Н. І., Редзюк Т. Ю., Ворона К. В. Управління структурою капіталу підприємства *Науковий вісник Ужгородського національного університету* Випуск 19, частина 1 • 2018, С. 14-18.
4. Бечко П., Непочатенко О., Гузар Б. та ін. Фінансовий менеджмент: підруч. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 496 с.
5. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Київ, 2008. 723 с.
6. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента К. : Ника-центр, 2011. 1330 с.
7. Бланк И.А. Управление формированием капитала. Киев: «Ника Центр», 2000. 512 с.
8. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту: навч. посібник К. : Центр навчальної літератури, 2008. 560 с.
9. Бобяк А. Власний капітал підприємства, як економічна категорія, та його облік Держава та регіони. 2013. № 4. С. 73–87
10. Велика О.Ю., Козлова І. М. Особливості управління структурою капіталу підприємств України Причорноморські економічні студії. Випуск 80. 2023. С. 76-81.
11. Васьківська К.В., Сич О.А. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Львів: «ГАЛИЧПРЕС», 2017. 236 с.
12. Викиданець І.В. Методи оптимізації структури капіталу підприємства URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2009_3/27.pdf

- 13.Гражевська Н. І., Чигиринський А. М Цифрова трансформація економіки в умовах посилення глобальних ризиків і загроз. Економіка та держава. №8. 2021. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2021/11.pdf
- 14.Дмитрук В.О., Максимець Ю.В. Сутність категорії "капітал підприємства" відповідно до сучасних досліджень в цій сфері. Ефективна економіка. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7919>
- 15.Домбровська С.О. Стратегічні орієнтири управління структурою капіталу підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2018. № 4. С. 113—119.
- 16.Домбровська С. О. Структура капіталу підприємства: сучні проблеми та парадигма розвитку: монографія. Харків. «Діса плюс». 2020. 256 с.
- 17.Дробот Я.В., Туча В.О. Оптимізація структури капіталу промислового підприємства як чинник його ефективного функціонування. Економічний простір. 2019. № 150. С. 55—60.
- 18.Золотаренко В.О. Функціонально-структурна модель управління структурою капіталу підприємства *Управління розвитком*. 2011. № 1 (98). С. 147–150.
- 19.Історія економічних вчень : підручник / за ред. Тарасевича В.М., Петруні Ю.Є. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 352 с.
- 20.Квасницька Р., Мрозовський Я. Критеріальні підходи до формування оптимальної структури капіталу підприємства. Modeling the development of the economic systems. 2021. № 2. С. 12—18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mdes_2021_2_4
- 21.Катан Л.І. Фінансовий менеджмент: навч. посібник Суми: «Довкілля», 2009. 184 с.
- 22.Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. К: КНЕУ, 2008. 520 с. URL: <http://studentam.kiev.ua/content/view/754/83/>
- 23.Крамаренко Г. О. Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент: підручник К. : Центр навчальної літератури, 2006. 520 с.

- 24.Лапіна І. С. Гончаренко О. М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Одеса: Атлант, 2016. 313 с
- 25.Лубкей Н.П. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2019. Т.1. №1. С.38-45.
- 26.Ларіонова К., Капінос Г.Механізм управління капіталом підприємства Scientific journal «MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS» (3), 147–154. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-9-20>
- 27.Макаренко Ю. П., Клименко Д. О. Формування оптимальної структури капіталу з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства. Економіка та держава. 2022. № 1. С. 45–49.
- 28.Максімова М. В. Система фінансового менеджменту в умовах розвитку цифрової економіки. Ефективна економіка. 2019. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7064>
- 29.Непочатенко О. О., Пташник С. А. Фінансовий менеджмент як необхідна складова ефективної системи управління підприємством. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/13.pdf
- 30.Островська Г. Й. Управління вартістю підприємств: монографія Тернопіль : Економічна думка, 2009. 185 с.
- 31.Островська Г. Й. Фінансовий менеджмент: підручник Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. 512 с.
- 32.Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
- 33.Семенов Г.А. Мелешко А.В.Оптимізація структури капіталу підприємства Держава та регіони.Серія: Економіка та підприємництво. 2010. № 4. С. 164–170.
- 34.Семенов Г.А. Ярошевська О.В. Оптимізація структури капіталу підприємства URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
- 35.Смирна О.В., Ізмайлова Н.В. Сучасний стан та проблеми формування капіталу українських підприємств в умовах кризових явищ.

- Ефективна економіка.* 2022. №. URL:
http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/94.pdf
36. Оптимізація структури капіталу підприємства за критерієм максимізації його рентабельності, Економіка та підприємництво, 2014 р., № 5 (80).
 37. Слав'юк Р.А. Капітал підприємств і банків: теоретичні основи формування та управління: монографія. Київ: УБС НБУ, 2016. 330 с.
 38. Сторожук Т.М., Малинич Н.В., Пастух Д.Л. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства. Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування. 2020. Вип. 5. С. 148—159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2020_5_16
 39. Управління структурою капіталу підприємства. URL: http://pidruchniki.com/1405092340758/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/upravlinn_ya_strukturoyu_kapitalu_pidpriyemstva.
 40. Управління капіталом підприємства: конспект лекцій. Лященко Г.П. URL: <http://ellib.org.ua/books/management/ukp/index.html>.
 41. Управління фінансами суб'єктів господарювання в умовах глобальної трансформації : монографія / За ред. І. С. Гуцала. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 484 с.
 42. Федосов В. , Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Монографія / за наук.ред. В. Федосова. К. : КНЕУ, 2002. 387 с.
 43. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. за заг. ред. Н. С. Ситник. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 724 с.
 44. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / За ред. проф. Т. Т. Кірейцева. К. : ЦУЛ, 2005. – 496 с.
 45. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / [Васьківська К. В., Сич О. А.]. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. – 236 с.
 46. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / Д. І. Дема, Л. М. Дорохова, О. М. Віленчук [та ін.]. Житомир: ЖНАЕУ, 2014. 478 с.

- 47.Фінансовий менеджмент: навч. посібник / Скаско О. І., Майор О. В., Тимчишин Чемерис Ю. В., Нашкерська М. М., Виклюк М. М., Килин О. В., Атаманчук З. А., Свелеба Н. А. Львів: Растр-7, 2018. URL: <https://cutt.ly/dK81eKN>
- 48.Фінансовий аналіз : навч. посібник / уклад.: Н.Л. Марусяк. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федько-вича, 2020. 172 с.
- 49.Хрущ Н. А. Корпоративне управління в Україні: процеси формування та розвитку: монографія К. : Кафедра, 2012. 300 с.
- 50.Чемчикаленко Р.А., Коваль Е.В. Особливості формування оптимальної структури капіталу підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 855—859. URL: <http://global-national.in.ua/issue/22-2018/30-vipusk-22-kviten-2018-r/4013-chemchikalenko-r-a-koval-e-v-osoblivosti-formuvannya-optimalnoji-strukturi-kapitalu-pidприємства>
- 51.Чернелевський Л.М., Слободян Н.Г., Михайленко О.В. Аналіз діяльності підприємств та банківських установ: економічний, фінансово-інвестиційний, стратегічний: Підручник. К.: «Хай-Тек Прес», 2009. 640 с.
- 52.Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підручник К. : Знання, 2013. 375 с.
- 53.Шишова Ю. Г. Трансформація системи фінансового менеджменту на підприємстві: нові завдання та вимоги. Економічний простір. 2012. № 68. С. 290—300.
- 54.Школьник І.О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2019. 488 с.
- 55.Щербань О.Д., Невдачина О.І. Теоретичні аспекти визначення сутності та структури капіталу підприємства. Приазовський економічний вісник. 2019. Вип. 3 (14). С. 284—289.
- 56.Щербань О. Д. Місце кредиторської заборгованості у структурі позикового капіталу підприємства. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2020. Вип. 2(58). С. 30—34. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.58-6>

- 57.Югас Е. Ф. Олексик О. І. Економічна сутність та види капіталу підприємств Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка 2014. Вип. 2 (43). С. 63–67.
- 58.Юшко С.В. Лугова А. Критичний аналіз економічної сутності поняття «капітал підприємства» Вісник економіки транспорту і промисловості. 2011. № 36. С. 234–238.
- 59.Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій : монографія Л.: Каменярь, 2009. 176 с.
- 60.Velyka O., Iastremska O. Features of the financial resource management system of industrial enterprises. Development Management. 2021. Том 19 № 1. С. 15–22. URL: <https://devma.com.ua/uk/journals/t-19-1-2021>

АНОТАЦІЯ

Чорней Н. О. Управління структурою капіталу підприємства. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження теорії і практики управління структурою капіталу. Досліджено суть і значення, склад капіталу підприємства, джерела його формування, особливості управління структурою капіталу підприємства. Проведена оцінка процесу управління структурою капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод», визначено вплив структури капіталу на фінансовий стан та ефективність діяльності підприємства. Запропоновані напрями удосконалення управління структурою капіталу ТДВ «Чернівецький хімічний завод», шляхи її оптимізації.

Ключові слова: капітал, структура капіталу, власний капітал, позиковий капітал, управління структурою капіталу, фінансовий менеджмент, фінансова стійкість.

ANNOTATION

Chorney N. Formation of a competitive insurance services in Ukraine in modern conditions of development. – Manuscript. Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in specialty 072 «Finance, banking, insurance and stock market». Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

The qualification work conducted a study of the theory and practice of capital structure management. The essence and meaning, composition of the enterprise's capital, sources of its formation, features of managing the enterprise's capital structure were investigated. The process of managing the capital structure of the «Chernivets'kyi khimichnyi zavod» LAC was assessed, the impact of the capital structure on the financial condition and efficiency of the enterprise was determined. Directions for improving the management of the capital structure of the «Chernivets'kyi khimichnyi zavod» LAC were proposed, ways of its optimization

Key words: capital, capital structure, equity, debt capital, capital structure management, financial management, financial sustainability.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Н. О. Чорней